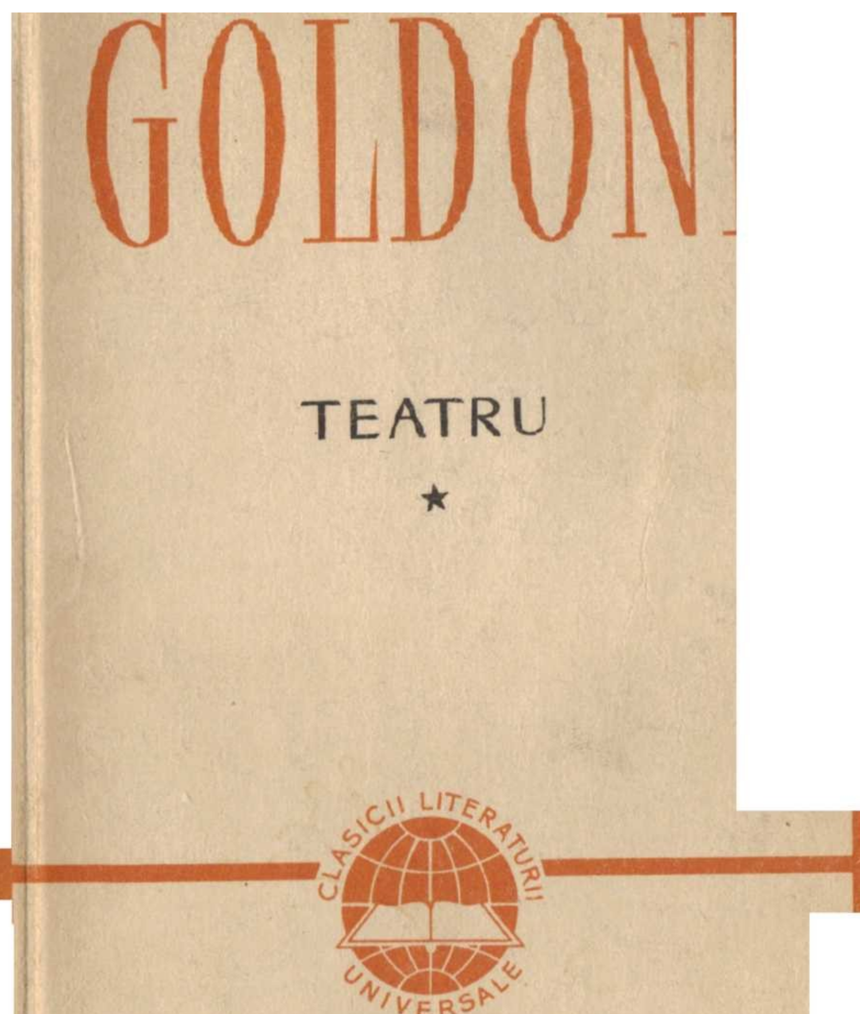

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

CARLO GOLDONI

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

1087

CARLO

TEATRU

Cu o prefa}ă de ALEXANDRU BALACI

DIT U R A DE STAT PENTRU LITERATURA SI ARTA

TEATRUL COMIC

COMEDIE IN TREI ACTE

Reprezentată ta Milano in septembrie 1750
Scrisă fa Veneția în acela}! an

In **romînosta d» POLIXENIA KAHAM3I**

P E R S O N A J E L E

ORAZIO, şeful trupei de actori; în piesă Ottavio
7LACIDA, prima actriţă a trupei; în piesă Itosaura
BEATRICE, a doua actriţă a trupei TOUGENIO, al doilea june-prim al trupei; în
piesă Florindo IvEI/IO,
poet ELEONORA, cîntâreaţă
VirTORIA, **subretă de teatru; în piesă Colombina**
TONINO, veneţian; în piesă Pantalone PETRONIO;
în piesă Doctorul ANSELMO; în piesă Brighella
GIANNI; în piesă Arlecckino SUPI/EURUL
UN PAJ al cîntăreţei, care vorbeşte Servitori ai teatrului, personaje mute

(Decorul este însuşi teatrul unde se reprezintă piesele, cu culise şi perspectiva curţii. Acţiunea se petrece în timpul zilei, aşa că nu sînt nici lumini, nici spectatori)

ACTUL I

SCENA i

Se ridică cortina; dar înainte de a fi ridicată in întregime apare ORAZIO, apoi EUGENIO

ORAZIO *(spre scenă):* Staţi, opriţi, nu ridicaţi cortina! Opriţi-vă!

EUGENIO: De ce nu vreţi să se ridice cortina, domnule Orazio?!

ORAZIO: Nu-i nevoie să se mai ridice cortina cînd se repeta actul al treilea al unei piese.

EUGENIO: Totuşi nu-i un motiv ca s-o ţinem lăsată .

ORAZIO: Ba da, domnule, există un motiv ca s-o ţinem lăsată. Voi habar n-aveţi ce am eu în cap! *(Spre scenă.)* lyăsaţi cortina jos!

EUGENIO *(spre scenă):* Opriţi-vă! Dacă se coboară cortina, nu se mai vede nimic, aşa încît, domnule director al companiei, va trebui să aprindem luminile ca să putem face repetiţia.

ORAZIO: Dacă-i aşa, atunci e mai bine s-o ridicăm. *(Spre scenă.)* Ridicaţi-o, că nu vreau să mai cheltuiesc şi pentru lumină.

EUGENIO: Bravo, trăiască economia!

ORAZIO: Ebe, prietene dragă, de n-aş face un pic de economie, am merge de rîpă. Artiştii nu se îmbogăţesc niciodată. Cît cîştigă, atît cheltuiesc. Ferice de cei care, la sfîrşitul anului, nu au mai puţin decît aveau la început. Da noi, de cele mai multe ori, cheltuielile întrec încasările.

EtTGBNio: Vreau să ştiu de ce nu voiaţi să ridicăm cortina ?

ORAKIO: Ca să nu ne vadă nimeni cînd facem repetiţiile. EUGENIO. Cine să vină dimineaţa la teatru? ORAZIO : O, sînt destui curioşi care s-ar scula cu noaptea-n cap! EUGENIO: Trupa noastră a mai jucat aici şi nu cred că mai poate stîrni atîta curiozitate. ORAZIO : Avem actori noi.

EUGENIO: Aşa e... şi nu trebuie să fie văzuţi la repetiţie.

ORAZIO : Cînd vrei să faci ca un actor să fie simpatizat de public, trebuie să-1 faci într-o oarecare măsură dorit. Şi pentru a-1 face să se pună în valoare, trebuie să-i dai un rol mic, dar gras.

EUGENIO: Sînt totuşi şi dintre aceia care-i roagă pe poeţi să scrie două treimi din piesă numai pentru ei.

ORAZIO : Rău, foarte rău. De sînt buni, plictisesc, iar de sînt proşti, te apucă turbarea.

EUGENIO: Dar ne pierdem timpul degeaba şi nu facem nimic. Domnii artişti nu binevoiesc să apară.

ORAZIO: Boala tuturor actorilor: să se scoale întotdeauna tîrziu.

EUGENIO: Cazna noastră cea mare sînt repetiţiile.

ORAZIO : Totuşi repetiţiile sînt acelea care desăvârşesc arta actorului.

EUGENIO : Iat-o pe actriţa principală!

ORAZIO: Mare minune să vină înaintea celorlalţi! De obicei actriţelor principale le place să se lase aşteptate.

SCENA 2

PLACIDA **şi cei de mai înainte**

PLACIDA : Iată, eu am venit înaintea tuturor! Doamnele actriţe nu binevoiesc să vină? Domnule Orazio, dacă întîrzie, plec.

ORAZIO: Scumpă doamnă, abia aţi venit şi aţi şi început să vă neliniştiţi? Aveţi răbdare. Eu am atîta, aveţi şi dumneavoastră puţină!

PLACIDA: Cred că mi-aţi fi putut trimite înştiinţarea după ce s-ar fi adunat toată lumea.

EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Auzi? Vorbeşte ca o actriţă principală.

ORAZIO *(încet, lui Eugenio):* Să fim diplomaţi. Trebuie s-o suportam. *(Tare.)* Scumpă doamnă, v-am rugat să veniţi mai devreme şi am dorit să veniţi înaintea celorlalţi, ca să ne sfătuim asupra cîtorva lucruri privitoare la repertoriul nostru.

1'I.ACIDA: Nu eşti dumneata directorul trupei? Poţi face tot ce vrei.

ORAZIO: E drept că pot face tot ce vreau, dar îmi place ca toţi să fie mulţumiţi de mine, şi în special dumneata, pentru care am toată stima!

EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Vrei să te iei după sfaturile ei?

ORAZIO *(încet):* Asta e deviza mea: îi ascult pe toţi, şi apoi fac după cum ştiu eu!

PLACIDA: Spune-mi, domnule Orazio, ce piesă ai hotarît să jucăm mîine seară?

ORAZIO: Piesa cea nouă: *Tatăl, rivalul ţiului.* Ieri am repetat actele întîi şi doi, iar azi îl vom repeta pe al treilea.

PLACIDA: De repetat nu-i greu, dar nu cred s-o putem juca mîine seară.

EUGENIO *(încet, lui Orazio):* Auzi? Nu aprobă.

ORAZIO *(încet):* Dasă, c-o să aprobe ea! *(Tare.)* Credeţi c-ar fi mai bine să reprezentăm altă piesă?

PLACIDA: Poetul trupei[1] a compus anul acesta şaisprezece piese, toate noi, toate de caracter şi scrise în întregime toate. Să jucăm una din ele!

EUCENTO: Şaisprezece piese într-un singur an? De necrezut!

Adevărul este că le-a făcut. S-a angajat să le facă şi le-a făcut.

EUGBMO: Şi care e titlul acestor şaisprezece piese scrise într-un an?

PLICEDA: Vi le spun numaidecît: *Teatrul comic, Cicălelile femeilor, Cafeneaua, Mincinosul, Lingnşitorul, Poeţii, Pamela, Cavalerul, Om de gust, Jucătorul, Adevăratul prieten, Bolnava prefăcută, Femeia prudentă, Necunoscuta, Aventurierul cinstit, Doamna nestatornică, Flecărelile femeilor. Comedie veneţiană.*EUGENIO: Văd că piesa pe care o vom juca mîine seară nuse află printre ele. Poate că nu e de acelaşi autor.

ORAZIO: Ba da, e tot de el, dar e o farsă mai puţin însemnată, pe care el nici n-o trece în numărul comediilor sale.

PLACIDA: De ce să jucăm o farsă, şi nu mai curînd una din cele mai bune comedii?

ORAZIO: Scumpă doamnă, aflaţi că ne lipsesc doi interpreţi pentru roluri grave: un bărbat şi o femeie. Pe ei îi aşteptăm, şi, de nu vin, nu mai putem juca comedii de caracter.

'-IS vorba de pie9ele lui Carlo Goldoni (n.r.).

* Vechi tip de comedie In Italia, cu personaje fixe şi stereotipe, in care autorul dădea numai indicaţii generale, astfel încît reprezentarea lor se baza pe improvizaţia actorilor; vezi şi prefaţa (n.r.).

PLACIDA: Nu mai merge cu comedia *deU'arte,* cu improvizaţiile.[1]

[2] Dumea s-a plictistit să vadă veşnic aceleaşi lucruri, să audă veşnic aceleaşi cuvinte, şi încă niai-nainte ca Arlecchino să deschidă gura, publicul ştie ce-o să spună. Eu, una, domnule Orazio, vă anunţ că n-o să mai prea joc în comedii vechi; sînt îndrăgostită de stilul nou, e singurul care-mi place. Mîine seară am să joc, căci, deşi nu-i o comedie de caracter, are cel puţin o intrigă interesantă, iar sentimentele sînt bine redate. Altminteri, dacă nu se completează trupa, vă puteţi lipsi şi de mine. ORAZIO: Dar, deocamdată...

1 Vechile trupe teatrale din veacurile al XVI-lea, al XVII-lea şi al XVIII-lea aveau fiecare angajat clte un poet dramatic, care furniza piese de teatru trupei respective (n.r.).
(ti*

PLACIDA: Ei bine, domnule Orazio, mi-ajunge cît am stat în picioare. Mă duc în cabină să mă odihnesc, iar cînd începe repetiţia, chemaţi-mă. Şi spuneţi doamnelor actriţe să nu ia obiceiul de-a o lăsa pe actriţa principală să le aştepte! *(Pleacă.)*

SCENA 3

ORAZIO şi EUGENIO

EUGENIO: îmi vine să mor de rîs... ORAZIO : Dumitale-ţi vine să rîzi şi mie-mi vine să-mi iau cîmpii.

EUGENIO : Nu dumneata apuneai că trebuie să ai răbdare?

ORAZIO: Răbdare, răbdare, dar mie mi se urcă sîngele la cap de ciudă. EUGENIO: Iată-1 pe Pantalone!

ORAZIO: Scumpe prietene, fii bun, te rog, şi cheamă artistele.

EUGENIO: Cu plăcere. Prevăd însă c-am să le găsesc fie în pat, fie la masa de toaletă. Căci atîta ştiu: să se odihnească, sau să se gătească. *(Pleacă.)*

SCENA 4

ORAZIO, apoi TONINO

ORAZIO: Bună dimineaţa, domnule Tonino. TONINO: Cu plecăciune!

ORAZIO : Da ce-ai păţit? Nu prea eşti în apele dumitale. TONINO: Nici eu nu ştiu. Mă ia cu un fel de tremur de parc-aş avea fierbinţeli,

OR 1230 : Ia să-ţi iau pulsul.

TOMNO : Bucuros, numai spune-mi dacă bate regulat sat o ia razna. OBJ.**210**: N"-ai temperatură, dar pulsul e foarte iute.

S <eva care nu merge. TOTQNO: Ştiu şi eu ce dracu am? Mi-e o frică de nu ştia pe ce lume mai trăiesc!

OBA210-. Ţie frică? De ce?

TONXNO : Scumpe domnule Orazio, să lăsăm dracului gluma şi să vorbim serios. Comediile de caracter ie iau pîinea de la gură. Un biet actor care s-a trudit să-şi înveţe meseria după toate regulile şi care, de bine de rău, s-a obişnuit să-şi improvizeze rolul, iată-1 acum nevoit să şi-1 studieze şi să joace după text. Dacă e un actor cu renume, trebuie să se gîndească, să-şi dea osteneala să înveţe, şi de

fiecare dată cînd se scrie o piesă tot tremură de teamă că nu-şi ştie destul de bine rolul, sau că nu e în stare să interpreteze personajul aşa cum trebuie.

ORAZIO: Sînt şi eu de părere că felul acesta de-a juca cere mai multă osteneală şi mai multă atenţie, dar şi actorii dobîndesc un succes mai mare. Spune-mi drept, în toate comediile *dcll'artc* pe care le-ai jucat ai cules vreodată atîtea aplauze ca în *Omul prudent,* în *Avocatul,* în *Gemenii*[2] şi în atîtea altele în care poetul s-a complăcut în a fixa dinainte rolul lui Pantalone?

TONINO: Aşa e. în privinţa asta sînt cît se poate de mulţumit, numai că tremur neîncetat., Mereu mi se pare că saltul e prea mare şi-mi amintesc de versurile lui Tasso :

Prea înaltului zbor, cel -plin de avînt, Prăpâstiile-
adesea vecine îi sînt.

ORAZIO: L-ai citit pe Tasso? Se vede că eşti un bun cunoscător al Veneţiei şi al slăbiciunii ei pentru Tasso, ale cărui versuri le auzi acolo la tot pasul.

TONINO: A, în ceea ce priveşte Veneţia, mă pricep şi eu oleacă...

ORAZIO : Acolo ţi-ai desfătat tinereţile?

TONINO: Şi încă cum! Am făcut din toate cîte puţin.

ORAZIO: Cu femeile frumoase cum ai dus-o?

TONINO: *Şi-acum năvalnic încă gîndu-mi zboară Spre*
mîndrele femei de-odinioarâ.

ORAZIO: Bravo, domnule Pantalone, îmi place vioiciunea şi veselia dumitale! Deseori te aud cîntînd.

TONINO : Da, domnule. Cînd n-am bani, cînt tot timpul.

ORAZIO: Fă-mi plăcerea şi, pîn-or catadicsi să vină preascumpii noştri domni colegi, cîntă-mi o canţonetă.

TONINO: După trei ceasuri de toceală, îmi mai arde mie de cîntat? Iartă-mă, dar nu-ţi pot face pe plac.

ORAZIO : Sîntem doar singuri. Nu ne aude nimeni.

TONINO: Pe cuvînt că nu pot. Altă dată, cu plăcere.

ORAZIO: Fă-mi plăcerea asta acuma. Tare-aş vrea să ştiu cum stai cu vocea!

TONINO: Şi dacă stau bine vrei să mă pui să cînt şi pe scenă?

ORAZIO: De ce nu?

TONINO: Vrei să-ţi spun de ce nu? Fiindcă eu sînt bun de Pantalone, nu de cîntăreţ, căci, dac-aş fi fost cîntăreţ, nu m-aş mai necăji acum cu toată pisălogeala asta! *(Pleacă.)*

2 Comedii ale lui Goldoni In care el Tace tranziţia 'le la *com^e-fia dtii'arit* la tipul coxcediet noi (n.r.).

SCENA 5

ORAZIO, apoi VITTORIA

ORAZIO: Vorbeşte el aşa, dar e un om de treabă. Sînt sigur că, de va fi nevoie, o să şi cînte.

VITTORIA: Cu plecăciune, domnule Orazio.

ORjflZK): Oh, doamna Vittoria! Sluga... Dumneata «şti printre cei mai harnici!

XITTORIA: Eu îmi fac întotdeauna datoria cu plăcere, după cum poţi vedea şi dumneata, şi cum irolul meu din piesa care se repetă azi e lung de-un <teget, am luat altul şi mă duc să-1 studiez.

OKAZTO: Straşnic, aşa îmi place! Din ce piesă e rolul jc care-1 ai în mînă?

VITTORIA: E rolul lui Catte din *Fata de treabă*[3].

ORAZtO: îţi place fetişcana aceea care se pricepe să jumulească?

VITTORIA: Numai pe scenă. în viaţă, nu!

ORAZIO: Mai mult sau mai puţin, femeile jumulesc întotdeauna.

VITTORIA: Jumuleau odată! Acum s-a isprăvit cu cocoşeii de jumulit...

ORAZIO: Totuşi se mai văd şi astăzi tinerei jumuliţi pînă la piele.

VITTORIA: Ştiţi de ce? Am să vă spun eu. Mai întîi de toate fiindcă penele sînt rare; pe urmă, mai pierzi una la joc, alta la petreceri, una la teatru, alta la banchete... şi bietelor femei nu le mai rămîn decît fulgii, ba alteori sîntem nevoite să-i îmbrăcăm chiar noi pe aceşti sărmani jumuliţi!

ORAZIO: Dumneata ai îmbrăcat pe vreunul?

VITTORIA: A! Eu nu sînt proastă!

ORAZIO: Sigur că-ţi cunoşti interesul: eşti doar artistă!

VITTORIA: îmi cunosc interesul atît cît trebuie ca să nu mă las îmbrobodită; cît priveşte meseria de actriţă, asta nu înseamnă nimic, căci sînt şi dintr-acelea care nu colindă lumea, şi mai sînt şi altele casnice, însă de-o sută de ori mai pricepute ca noi.

ORAZIO: Cu alte cuvinte, ca să fii isteţ, e de ajuns să fii femeie.

VITTORIA: întocmai. Dar ştii de ce sînt femeile isteţe?

ORAZIO : De ce?

VITTORIA: Fiindcă bărbaţii le învaţă să fie viclene.

ORAZIO: Prin urmare, dacă n-ar exista bărbaţi,

3 Comedie a lui Goldoni (n.r.).

femeile ar fi nevinovăţia întruchipată! VITTORIA: Cu siguranţă.

ORAZIO: Şi noi am fi neprihăniţi dacă n-aţi fi voi, femeile.

VITTORIA: Ah, tîlhari blestemaţi!

ORAZIO: Ah, vrăjitoare îndrăcite!

VITTORIA: Dar acum ce facem? Repetăm sau nu?

ORAZIO: Lipsesc doamnele, Arlecchino şi Brighella.

SCENA 6

ANSEI.MO şi cei de **mai** înainte

ANSELMO : Brighella e aici, la ordinele dumitale.

ORAZIO: Bravo!

ANSELMO: Am tăifăsuit pînă acum cu un poet.

ORAZIO: Poet? Ce fel de poet? ANSELMO: Poet comic.

VITTORIA: Nu cumva cu un oarecare domn Delio?

ANSELMO: întocmai, cu domnul Delio.

VITTORIA : Şi pe mine m-a căutat şi, de cum l-am văzut, mi-am şi dat seama că e vorba de-un poet.

ORAZIO: Cum asta?

VITTORIA: Era prost îmbrăcat şi vesel. ORAZIO : Şi numai după semnele astea ţi-ai dat seama că e poet?

VITTORIA: Da, domnule. Poeţii, chiar cînd dau de necazuri, petrec cu muzele şi sînt veseli.

ANSELMO: Oh, mai sînt şi alţii care fac la fel. ORAZIO: Şi cine anume? ANSELMO: Actorii.

VITTORIA: Adevărul adevărat! Şi ei, cînd n-au o leţcaie, fac haz de necaz.

ASSECacu : .Vlai sînt şi din ăia care merg făloşi ca nişte pa-lacltai[4], deşi sînt înglodaţi îu datorii.

oiAvZCO : Iertati-mă, domnii mei, sînteţi nedrepţi faţă de (LiLînnea.voastră înşivă vorbind astfel. Veţi găsi destui oameni necinstiţi în teatru, dar lumea e pLină cu de-alde ăştia. Artistul trebuie să fie şi el, <a şi toţi ceilalţi oameni, onorat; trebuie să-şi cuD.ească datoria, să iubească cinstea şi toate virtuţile.

AlfSELico: Actorul poate să aibă toate virtuţile, în afari de una singură.

OR. AZI O : La care anume te referi?

ANSEXrMO: La spiritul de economie.

VITTORIA: întocmai ca şi poeţii.

ORAZIO : Şi totuşi, mai mult decît oricare altul, actorul trebuie să fie econom; căci meseria lui e foarte nesigură, şi aţa se rupe întotdeauna acolo unde-i mai subţire; iar necazurile îl lovesc cu mai multă uşurinţă.

ANSELMO: Pe poetul ăsta nu vreţi să-1 ascultăm?

4 Cei doisprezece cavaleri care formau garda lui Carol cel Mare (n.t.).

ORAZIO : Nu mai avem nevoie.

ANSELMO: Să-1 ascultăm totuşi, din curiozitate.

ORAZIO: Eu nu l-aş asculta numai din curiozitate. Trebuie să respectăm oamenii învăţaţi. Şi, fiindcă mi-o cereţi, am să-1 ascult cu plăcere; dacă o să aibă vreo idee reuşită, n-am să preget în a i-o îmbrăţişa.

VITTORIA: Dar autorul nostru n-o să ne-o ia în nume de rău?

ORAZIO: Nicidecum. îi cunosc bine firea. Ar lua-o în nume de rău dacă acest domn Lelio ar vrea să-i calce în picioare lucrările; dar dacă-i un om cumsecade şi **un** critic priceput şi la locul lui, sînt sigur c-o să se împrietenească cu el.

ANSELMO: Atunci mă duc să-1 chem.

ORAZIO: Da. Şi spune-le, te rog, şi celorlalţi să vină aici şi să-1 asculte cu toţii. Aş vrea să-şi dea fiecare părerea. Deşi nu ştiu să scrie o piesă, artiştii se pricep destul de bine să deosebească pe cele bune de cele rele.

ANSELMO: Da, dar sînt şi dintr-aceia care judecă piesele după rolul pe care-1 joacă ei. Dacă rolul e mic, spun că piesa e proastă; fiecare ar vrea rolul principal, căci artistul e fericit şi se bucură auzind rîsetele şi aplauzele publicului:

Dacă -poporul rîde şi vesel aplaudă, Artistul va fi demn de laudă. (Pleacă.)

SCENA 7

ORAZIO şi VITTORIA

ORAZIO: Iată obişnuitele versuri... Cîndva toate scenele se terminau astfel.

VITTORIA: E, cît se poate de adevărat. Toate dialogurile se terminau cu o canţonetă. Toţi actorii deveneau dintr-o dată poeţi.

ORAZIO: Astăzi, întrucît s-au făcut multe înnoiri în genul comic[5], a mai scăzut şi întrebuinţarea unor asemenea versuri.

VITTORIA : Mari inovaţii s-au introdus în teatrul comic!

ORAZIO : Şi, ce crezi, a făcut bine sau rău cine a introdus asemenea inovaţii?

VITTORIA: Nu sînt în măsură să judec această chestiune. Văd însă că lumea vă aplaudă şi socot că a făcut mai curînd bine decît rău. Nouă ne-a îngreuiat munca, căci acuma avem

5 Este vorba de însăşi epocala reformă a lui Goldoni, cind s-a trecut de la *commedia tl-plfarte* la noua comedie de caracter (n.r.).
¹ Actorii, între ei, îl numesc pe Arlecchino „al doilea Gianni", iar pe Brighella „primul". Gianni este prototipul servitorului năting (u.r.).

mai mult de învăţat, dar vouă v-a făcut bine, căci văd că încasările au sporit. *(Pleacă.)*

SCENA 8

ORAZIO, apoi GIANNI

ORA£i«: Toţi îmi ţin socoteala cîştigurilor, dar nimeni nu se gîndeşte la cheltuielile mari pe care le am. Dacă merge prost un an, s-a terminat cu tine, domnule director! A, iată-1 pe Arlecchino!

G-lANiri: Domnule Orazio, cum am cinstea de a-mi fi luate în seamă modestele mele posibilităţi, vin şi eu să mă bucur de faptul că binevoiţi a vă deranja pentru mine.

ORAZIO : Trăiască domnu Gianni! *(Aparte.)* Nu ştiu dacă vorbeşte ca al doilea Gianni[6], sau crede că aşa trebuie să vorbească?!

GIANNI: Am fost chemat la repetiţie şi nici n-am rnîncat ca să ajung la timp. Mă aflam tocmai într-o cafenea şi-mi beam cafeaua şi, cum dam zor să termin mai repede, am făcut ceaşca ţăndări.

ORAZIO: îmi pare rău că ţi-am pricinuit o asemenea pagubă.

GIANNI: Nu-i nimic, nu*» nimic... *Post factum, nullum consilium.*[7] ORAZIO *(aparte):* E om de viaţă, ce-i drept, e drept!

(Tare.) Da spune-mi, domnu Gianni, cum îţi place Veneţi??

GIANNI: Oh, nu prea...

ORAZIO: Nu? De ce?

GIANNI: Fiindcă aseară am căzut în canal. ORAZIO : Bietul domnu Gianni! Şi cum s-a întîmplat asta? GIANNI: Să vă spun: întrucît bărcuţa... ORAZIO: Dar dumneata vorbeşti toscana. GIANNI: întotdeauna cînd mă grăbesc tare.

ORAZIO : Al doilea Gianni nu trebuie să vorbească aşa.

GIANNI : Dragă domnule, spune-mi, în ce dialect trebuie să vorbească al doilea Gianni?

ORAZIO: Ar trebui să vorbească în dialectul din Bergamo.

GIANNI: Ar trebui! Ştiu eu c-ar trebui, dar cum vine dialectul ăsta?

ORAZIO : Habar n-am!

GIANNI: Atunci du-te de învaţă cum vorbesc arlecchinii şi-abia pe urmă să vii să ne corectezi pe noi. *(Fredonînd cu însufleţire.) La lara, la lara, la lara!*

ORAZIO *(aparte):* Iar mă face să rîd! *(Tare.)* Ia spune-mi şi mie, cum ai căzut în apă?

6 „O data ce lucrul a fost făcut, nu mai foloseşte nici un sfat" (în

7 limba latina In original) (n.r,).

GIANNI : Tocmai voiam să cobor dintr-o gondolă şi am pus un picior pe mal şi celălalt pe marginea bărcii. Barca s-a îndepărtat de mal, şi din bergamez am devenit veneţian.

ORAZIO: Domnu Gianni, mîine seară va trebui să joci în comedia cea nouă.

GIANNI: Gata sînt: înfipt, obraznic şi neînfricat.

ORAZIO: Nu uita că nu mai jucăm după moda veche.

GIANNI: O să jucăm atunci după cea nouă.

ORAZIO : Acum gustul s-a schimbat.

GIANNI: Ceea ce e bun place şi bergamezilor.

ORAZIO : Şi spectatorii nu se mulţumesc cu te miri ce.

GIANNI: Dumneata faci tot ce poţi ca să mă intimidezi, dar n-o să reuşeşti! Eu joc rolul unui personaj comic;-şi dacă trebuie să-i fac pe ceilalţi să rîdă, mai întîi trebuie să rîd eu, aşa că nu pot, în acelaşi timp, să şi gîndesc. Fie ce-o fi! Un singur lucru am să-1 rog, am să-1 implor pe prea-scumpul şi preamilostivul meu auditoriu: ca, dacă vrea să mă onoreze cu vreo duzină de mere, să fie atît de bun şi să le aleagă coapte.[8]

<RAZE."o; Te felicit pentru sinceritatea dumitale! O asemenea mărturisire, rostită de altcineva, ar fi putut fi luată drept îndrăzneală, dar la un arlechin, care, după cum singur ai spus, trebuie să fa.câ publicul să rîdă, curajul acesta merita toată la.tt.da!

CIANNI : *Audaces fortuna fuvat, timidosque...*[1] şi cele ce urmează...

O **RAZE** O: Acuma am puţină treabă cu un poet, dar pe urmi repetăm cîteva scene.

CIAN"NI : Dacă ai nevoie de un poet, iată-mă-s, aici **sînt!**

ORAZEO : Mai eşti şi poet pe deasupra?

GIANNI: Şi încă cum!

Am întreita cinste ce-o are nebunia,
Căci eu cultiv pictura, cîntarea, poezia! (Pleacă.)

ORAZIO: Bravo, frumos! îmi place tare mult. Unui arlechin îi suporţi pînă şi versurile. Dar văd câ domnii ăştia nu mai vin. Am să mă duc chiar eu să-i chem. Multă răbdare îi mai trebuie unui director de trupă! Cine nu crede, să încerce o săptămînă, şi pun rămăşag c-o să-i treacă pofta! *(Pleacă.)*

SCENA 9

8 **Mod prin care publicul nemulţumit îşi manifesta, o dată cu fluierăturile, dezaprobarea faţă de jocul actorilor (n.r.).**
'„Soarta ti ajută pe cei îndrăzneţi, pe cei sfioşi"... (Parafrazare *a* unui veTS din *Eneida,* de Virgiliu, Cartea X) (n.t.).

BEATRICE şi PETRONIO

BEATRICE: Haide, fă-mi plăcerea să mergem, domnule doctor. Vreau să fii cavalerul meu.
PETRONIO: Ferească-mă cerul!
BEATRICE : Şi pentru ce?

PATRONI O: Pentru că, în primul rînd, eu nu sînt atît de nebun încît să vreau să mă supun capriciilor unei femei. în al doilea rînd, pentru că, dacă m-aş hotărî să fac asemenea lucru, l-aş face în taină, căci cine are cap duce gunoiul departe de casă. în al treilea, pentru că, fiind vorba de dumneata, aş fi întocmai ca doctorul din comedia intitulată *Soacra şi nora*[9].

BBATRICE: Ce vrei să spui cu asta?

PETRONIO: Că dumneata mi-ai răsplăti servitutea prin dispreţ.

BEATRICE: Ascultă, eu nu ţin seama de lucrurile astea. Niciodată n-am avut cavaleri servanţi şi nici nu vreau să am, dar dacă ar trebui să am, mi i-aş alege tineri.

PETRONIO: Femeile nu-şi cunosc niciodată interesul.

BEATRICE: Ceea ce-ţi face plăcere nu-ţi poate dăuna.

PETRONIO: E mai cuminte să cauţi a face ceva care ţi-e de folos, decît ceva care-ţi face plăcere.

BEATRICE: Adevărul e că dumneata nu te pricepi decît la sfaturi...

PETRONIO : Eu sînt bun să le dau, dar dumneata, după cite văd, nu eşti bună să le primeşti.

BEATRICE: O să le primesc cînd o să fiu bătrînă.

PETRONIO: *Principiis obsta: sero medicina paratur.*[10]

SCENA 10

BUGIJNIO, ORAZIO, PI,ACIDA **şi cei de mai înainte**

BEATRICE: Bună ziua, doamnă Placida.
PLACIDA: Cu plecăciune, doamnă Beatrice.
BEATRICE: Ce faci? Cum te simţi?

pr,ACT3>A: Foarte bine, mulţumesc. Dar dumneata?
B3ATRICE: Ei, aşa şi aşa... Puţin obosită după călătorie.

PIMACTOA: o, mare pacoste mai sînt şi călătoriile astea!
BIEATB.KE: îmi vine să rîd cînd îi aud pe unii spunînd că noi ne plimbăm tot timpul prin lume şi ne distrăm.

PTACIDA: Plimbare? Mănînci prost, dormi şi mai prost şi suferi cînd de frig, cînd de căldură. Aş renunţa cu dragă inimă la asemenea plimbare!

9 Piesă de Goldoni: *Familia anticarului sau Soacra ţi nora* (n.r.).

10 „ împotriveşte-te încă de la început: leacul îl găseşti cînd e prea tîrziu" (vers din *Remedia amoris — Leacurile iubirii* — de Ovidiu)(n.r.).

EUGENIO: Doamnele mele, gata cu complimentele?
PLACIDA: Complimentele mele se sfîrşesc repede.
BEATRICE: Nici eu nu mă prăpădesc după etichetă.
©JUZIO: Atunci să luăm loc. Hei, băieţi, unde sînteţi? Aduceţi nişte scaune! *(Servitorii aduc scaunele şi se aşazâ toţi; femeile stau alături.)* Şi acum să-1 auzim pe poetul cel nou.
PLACIDA: îl voi asculta cu plăcere.
EUGENIO: Iată-1 că vine!
PETRONIO: Sărăcuţul! Că prăpădit mai e!

SCENA ÎI

LEI.IO şi cei de mai înainte

LELIO: Slugă preaplecată a domniilor-voastre... *(îl salută toţi.)* Fiţi buni şi spune-ţi mi care, dintre aceste două doamne, e actriţa principală?
ORAZIO: Iat-o, e doamna Placida.
LELIO: îngăduiţi-mi ca, cu tot respectul pe care vi-1 datorez, să-mi fac datoria. *(îi sărută mina.)*
PLACIDA: Nu merit atîta cinste. Mă copleşeşti, domnule.
LELio *(către Beatrice):* Dumneavoastră, doamnă, sînteţi poate actriţa a doua?
BEATRICE: întocmai.
LELIO *(ca mai înainte):* îngăduiţi-mi ca şi faţă de dumneavoastră...
BEATRICE *(retrăgîndu-şi mîna):* Nu, nu! LELIO *(încercînd din nou):* Vă implor... BEATRICE *(ca mai înainte):* Nu vă deranjaţi... LELIO: E de datoria mea. *(îi sărută mîna.)*
BEATRICE : Cum doriţi.
ORAZIO *(lui Eugenio):* Poetul ăsta e foarte ceremonios.
EUGENIO *(lui Orazio):* Mai toţi poeţii se poartă aşa cu femeile.
ORAZIO: Prin urmare dumneavoastră sînteţi domnul Lelio, celebrul scriitor de comedii, nu-i aşa?
LELIO: La dispoziţia dumneavoastră. Dar cine sînteţi, dacă mi-e îngăduit să ştiu? ORAZIO: Joc rolul primului-amorez şi sînt şeful trupei. LELIO: Permiteţi-mi, atunci, să-mi arăt respectul şi faţă de dumneavoastră. *(îi face o plecăciune exagerată.)*
ORAZIO: Vă rog, nu vă osteniţi. Ei, daţi-i un scaun!
LELIO: Mă copleşiţi cu atîta amabilitate...

(Servitorii aduc un scaun, apoi pleacă.)

ORAZIO: Luaţi loc.
LELIO: Acum, dacă îmi îngăduiţi, o să stau lingă aceste frumoase doamne.
ORAZIO: Bine, staţi lîngă doamne, dacă vă face plăcere.

LELIO: Vedeţi, muzele sînt femei! Trăiască sexul frumos! Trăiască sexul frumos!

PETRONIO: Domnule poet, sînt la dispoziţia dumneavoastră .

LELIO: Sluga! Dumneavoastră cine sînteţi? PETRONIO: Doctorul. Sluga!

LELIO: Bravo, mă bucur. Am o frumoasă comedie pentru dumneavoastră.

PETRONIO: Cum e intitulată?

LELIO: *Doctorul neştiutor.*

PETRONIO: Ştiţi, mă îndeletnicesc şi eu cu scrisul şi am compus şi eu o comedie.

I,i3U0: Da? Şi cum e intitulată?

PE1E0NT0: *Poetul nebun.*

IRBDO: Trăiască domnul doctor! *(Calfe Placida.)* Doamnă, am scene de dragoste scrise special jcntru dumneavoastră, scene care vor stoarce lacrimi nu numai publicului, ci şi scaunelor. *(Către Beatrice.)* Doamnă, am pentru dumneavoastră scene cutremurătoare la care vor aplauda chiar şi duşumelele.

EV **O** E NI **O** *(aparte):* Să stoarcă lacrimi scaunelor, să aplaude duşumelele! Asta e un poet din secolul al XVII-lea![11].

ORAZIO: Fă-ne plăcerea şi citeşte-ne ceva frumos.

LELIO: Aceasta e o comedie *a soggetto*[12] pe care am scris-o în trei sferturi de oră.

PETHONIO: S-ar putea spune că e scrisă cu iuţeala fulgerului!

LEUO: Ascultaţi titlul: *Pantalone, tată iubitor, cu Arlecchino, slugă credincioasă, Brighella, mijlocitor interesat, Ottavio, administrator la oraş, şi Rosaura, nebună din iubire. (Celor două femei.)* Ei, ce spuneţi? E frumos? Vă place?

PLACIDA: E un titlu atît de lung, că nu-1 pot ţine minte.

BEATRICE: E un titlu care cuprinde mai toată trupa.

LELIO: Tocmai aici e frumuseţea, să faci în aşa fel încît titlul să servească drept subiect piesei.

ORAZIO: Scuză-mă, domnule Lelio, piesele bune trebuie să aibă unitate de acţiune: unul trebuie să fie subiectul, iar titlul trebuie să fie simplu.

[1] Secol de decadenţă literară In Italia, clnd poeţii se slujeau de hiperbole exagerate şi absurde, care sfidau bunul simţ (n.r.).

LELIO: Perfect. Dar mai bine să prisosească, decît să lipsească. Piesa aceasta are cinci titluri, aşa că luaţi-1 pe cel care vă place mai mult. Ba puteţi face şi aşa: în fiecare an cînd începeţi stagiunea schimbaţi titlul şi timp de

11 *Commedia dell'arte* se mai numea şi *commedia a sotgetto,* adică o co

12medie tn care e dat numai subiectul, actorii fiind nevoiţi SĂ improvizeze chiai tn fata publicului (n.r. ■

cinci ani veţi avea mereu o piesă care o să pară veşnic nouă!

ORAZIO: Să continuăm. Să auzim cum începe.

LELIO *(către Placida):* Ah, doamnă, ce bucuros aş fi dacă aş avea cinstea să scriu ceva pentru dumneavoastră...

PLACIDA: Mă tem că n-o să pot fi la înălţime.

LBLiO *(către Beatrice):* Ce mult îmi place ideea dumneavoastră ! Sînteţi făcută anume ca să jucaţi rolul unei femei frumoase şi crude.

BEATRICE: Vrei să rîzi de mine, domnule poet!

LBLIO: O spun din toată inima.

PETRONIO: Domnule poet, pentru Dumnezeu, aţi jucat vreodată?

LELIO: Am jucat în cele mai de seamă academii din Italia.

PETRONIO: Aş zice că domnia-voastră sînteţi făcut anume pentru rolurile caricaturale. ORAZIO: Ki bine, domnule, putem auzi piesa? LELIO: îndată.

Actul I, stradă. Pantalone şi Doctorul; scenă de prietenie. ORAZIO: Vechituri... vechituri... LELIO: Dar, pentru Dumnezeu, ascultaţi-mă! *Doctorul îi cere lui Pantalone să-i dea fata.* EDGENIO: Şi Pantalone i-o făgăduieşte. LELIO: Bravo, întocmai. *Şi Pantalone i-o făgăduieşte.*

Doctorul se retrage. Pantalone bate la uşă şi o cheamă pe Rosaura. ORAZIO: Şi Rosaura iese în stradă. LELIO: Da, domnule, *şi Rosaura iese în stradă.*

ORAZIO *(ridicîndu-se):* Cu îngăduinţa dumneavoastră, nu vreau să mai ascult nimic. **LELIO:** De ce? Ce nu v-a plăcut? ORAZIO: Această grozavă încălcare a cuviinţei de-a

aduce femeile pe stradă a fost îngăduită multă vreme în Italia, spre paguba demnităţii noastre.

mulţumim Domnului, am înlăturat această ruşine şlai-o s-o mai îngăduim în teatrul nostru!

TJELio : Atunci să facem aşa: *Pantalone intră în casa jelei, iar Doctorul râmîne afară.*

0RA2E9: Şi în timp ce Pantalone stă în casă, ce trebuie să spună Doctorul?

LEU O : *în timp ce Pantalone e în casă, Doctorul... spune ce vrea. în acest timp...* ascultaţi, *în acest iimp Arlecchino, servitorul Doctorului, vine tiptil-iij>Ul şi-şi croieşte stâpînul.*

ORAZIO: O-ho-ho! Din rău în mai rău!

PETHONIO: Dacă poetul ar juca rolul Doctorului, gluma s-ar potrivi.

ORAZIO: Nu se cade ca servitorul să-şi ciomăgească stlpîmil. Artiştii s-au servit multă vreme de acest caraghioslîc, dar acum nu se mai obişnuieşte. Se poate o neghiobie mai mare?

Arlecchino îşi bate stăpînul, şi stăpîntil îl suportă, fiindcă e mucalit? Domnule poet, dacă n-ai ceva mai modern, te rog, nu te mai obosi degeaba!

LELIO: Ascultaţi cel puţin dialogul acesta...

ORAZIO: Să ascultăm dialogul.

LELIO: *Primul dialog: Bărbatul imploră, femeia îl alungă.* Bărbatul: *Tu, cea care eşti mai surdă decît vîntul, nu-mi auzi vaietul}* Femeia: *Oh, piei din ochii mei, tăune neobrăzat!* Bărbatul: *Idolul meu iubit...*

ORAZIO: Nu mai pot!

LELIO: *Fie-ţi milă...*

ORAZIO: Du-te de le cîntă din lăută! *(Pleacă.)* LELIO: Femeia: *Cu cit mă iubeşti mai mult, cu atît mă plictiseşti mai mult.* Bărbatul: *Inimă barbară şi ingrată!...*

EUGENIO: Şi eu, domnule poet, m-am plictisit. *(Pleacă.)*

LELIO: Femeia: *Pleacă, amant nebun, căci degeaba mă rogi!* Bărbatul: *Ascultă-mă, o, femeie, o, zeiţă...*

PETRONIO: Oh, m-apucă diareea auzindu-1! *(Pleacă.)*

LELIO: Femeia: *Fugi, zboară, dispari!* Bărbatul: *Opreş-te-te, o, crudă harpie...*

BEATRICE: Plec şi eu, plec numaidecît. *(Pleacă.)*

LELIO: *Nu mă călca în picioare...*

PLACIDA: Dragă domnule poet, eşti nebun! *(Pleacă.)*

LELIO: Femeia: *Nu nădăjdui milă de la mine, că de tine nu mi-e milă!* Bărbatul: *Dacă nu ţi-e milă de mine, am să mor în disperare!* Cum?! Au plecat cu toţii? M-au părăsit? Să-şi bată joc în felul ăsta de un om ca mine? Jur pe toţi sfinţii c-o să mă răzbun! O se le arăt eu cine sînt! O să fac să mi se joace piesele în ciuda lor, şi, chiar dacă n-o să găsesc un loc potrivit, o să fac să fie jucate pe o tarabă în piaţă, de-o trupă de pehlivani tot unul şi unul. Cine sînt aceia care vor să transforme dintr-o dată teatrul comic? Cred că, dacă au dat publicului cîteva piese noi, le desfiinţează pe toate cele vechi? Aşa ceva nu se va întîmpla niciodată! Şi cu noutăţile astea ale lor n-or să reuşească să cîştige niciodată atîţia bani cîţi a făcut în ultimii ani marele *Oaspete de piatră* l[13] *(Pleacă.)*

ACTUL, II

13 **Este vorba de celebra legenda a lui Don Juan, dramatizată pentru prima oară pe la Începutul veacului al XVII-lea de către marele dramaturg spaniol Tirso de Molina. De aici motivul s-a râspîndit în toate marile literaturi europene. Primul care-1 imită pe Tirso de Molina, înainte de Moliere, este un italian, G.A. Cicognini, care trăieşte tot în prima jumătate a veacului al XVII-lea şi popularizează figura lui Pon Juan In Italia (n.r.).**

SCENA i

I,EI,IO și ANSELMO

LELIO: Domnule Anselmo, sînt disperat!

ANSELMO: Dar, scumpe domnule Lelio, ce-ţi veni să le propui chiar de la început un nenorocit de subiect care nu mai e bun nici măcar pentru teatrul de marionete?!

lEUO: Cu subiectul treacă-meargă, dar cel puţin dialogul să nu mi-1 fi făcut harcea-parcea...

ANSELMO: Dar nu ştii că dialogurile, monologurile, imputările, preţiozităţile, disperările şi tiradele sînt lucruri care nu mai merg astăzi?

LEU O: Dar atunci ce merge astăzi?

ANSELMO: Comediile de caracter.

LELIO : Oh, cît despre comedii de caracter, am cîte vrei!

ANSELMO: Pentru ce nu i-ai propus atunci una din ele directorului nostru?

LELIO: Pentru că nu ştiam că italienilor le plac comediile de caracter.

ANSELMO: Ba tocmai că Italia a luat acum în braţe numai felul ăsta de comedii; aş spune chiar ceva mai mult, că într-atîta s-a dezvoltat gustul la public, încît acum pînă şi oamenii din popor judecă fără pic de sfială felul personajelor şi greşelile unei comedii.

LEUO: E un lucru de-a dreptul uimitor!

ANSELMO: Să-ţi spun însă şi pricina. Teatrul a fost născocit ca să îndrepte viciile, să ridiculizeze proastele obiceiuri; şi cînd comediile din antichitate făceau aşa, tot norodul era de acord cu ele, pentru că, văzînd copia unui anumit personaj pe scenă, fiecare găsea originalul fie în el însuşi, fie în vecinul său. Dar cînd comediile au avut drept unic scop numai de-a face publicul să rîdă, nimeni nu le-a mai luat în seamă, pentru că, sub pretextul de a stîrni hazul, se îngăduiau neghiobiile cele mai gogonate. Acum, cînd comediile au început să fie pescuite din nou în marea cea mare a naturii, oamenii caută să pătrundă în inimile personajelor şi, încercînd ei înşişi sentimentele celor de pe scenă, îşi pot da seama dacă pasiunile sînt bine redate şi dacă personajul e bine mînuit şi observat.

LELIO: Vorbeşti în aşa fel, de parc-ai fi mai curînd poet decît actor.

ANSELMO: Să-ţi spun, domnule, cînd port mască sînt Brighella, dar fără mască sînt un om care, deşi nu are imaginaţia unui poet, posedă totuşi atîta discernămînt cît să-şi poată cunoaşte meseria. Un actor ignorant nu poate reda nici un personaj.

LELIO *(aparte):* Tare mi-e că artiştii ăştia sînt mult mai învăţaţi ca mine. *(Tare.)* Dragă amice, spune-i te rog directorului trupei că am şi comedii de caracter.

ANSELMO: îi voi spune, şi mai treci pe-aici diseară sau mîine dimineaţă.

LELIO: Nu, aş vrea să-1 văd chiar acum.

ANSELMO: Nu cred să poată acum, căci are de pus la punct unele scene dintr-o comedie.

LELIO: Dacă nu m-ascultă imediat, plec şi dau comediile unei alte trupe.

ANSELMO: Fă cum vrei. Noi n-avem nevoie de ele.

LELIO: Teatrul vostru o să piardă mult.

ANSELMO: O să ne resemnăm.

LELIO: Mîine trebuie să plec, şi dacă nu mă ascultă acuma, n-o să mai avem timp.

AUsWHO: Căli tone bună!

LEHO: Prietene, iţi vorbesc deschis: n-am nici un ba.ni şi nu. ş-titi cum să fac să-mi mai potolesc ni"ţel foamea... **ANSBiiiD:** Cu **asta** m-ai dat gata.

LBXlO: Toată, nădejdea mea e în dumneata, pune o vorbă buni pentru mine. **ANSEI,HO:** Mă dnc la domnul Orazio şi nădăjduiesc sâ vină îndată să-ţi asculte piesele cu caracter.

(A-fyavti.) Dar cred că al lui e cel mai reuşit ciracter de comedie, adică acela al poetului flă-

NIÎND! *(Pleucă.)*

SCENA 2

LELIO, apoi PLACIDA

LELIO: Am călcat cu stîngul. Azi actorii sînt luminaţi la minte... dar n-are a face! Deşteptăciune şi sinceritate, iată ce se cere. Poate că reuşesc totuşi să-i îmbrobodesc... Dar uite-o pe actriţa principală ! Cred c-am făcut oarecare impresie asupra ei.

PLACIDA: Tot aici eşti, domnule Lelio?

LELIO: Da, doamna mea. Ca un fluture îndrăgostit, zbor în jurul văpăii ochilor dumneavoastră.

PLACIDA: Părăseşte stilul acesta, domnule, că te fa c de rîs.

LELIO: Dar cărţile dumneavoastră, pe care le numiţi „generice"[14], nu sînt pline de asemenea figuri de stil?

PLACIDA. : Am pus pe foc toate cărţile care conţineau asemenea figuri de stil, şi aşa au

14 TJn fel de îndreptar pentru actorii improvizatori, în care li se dădeau modele de fraze pe care să le folosească pe scenă în diferite ocazii (n.r.).

[1] Figură retorică ce rezultă din alăturarea unor idei sau imagini cu totul opuse (n.r.).

făcut toate actriţele care s-au pătruns de gustul modern. Ba, mai mult, de cele mai multe ori jucam comedii de caracter cu testul scris in întregime, iar cînd se îtitîmplă să irnpovizăm, folosim stilul obişnuit, firesc *fi* simplu, ca să nu ne depărtăm de - adevăr,

leuo: Dacă e aşa, am să vă. dau cîteva comedii scrise într-un stil atît de dulce, c-o să fie o plăcere si le învăţaţi,

PLACIDA: Numai si nu fie un stil vechi, plin de „antiteze"[15] şi „translaţii"[16].

LELIO: „Antiteza" nu sună oare frumos? Contrastul între cuvinte supără oare auzul cuiva?

PLACIDA: Cînd „antiteza" e o simplă figură de stil, merge, dar cînd devine „viciu", e groaznică.

LELIO: Oamenii de felul meu ştiu să scoată din „vicii" figuri de stil, şi mă îmboldeşte inima să fac din „cacofonia" cea mai de rînd o graţioasă figură de „repetiţie".

PLACIDA: Voi asculta cu plăcere cîteva din frumoasele creaţii ale spiritului dumitale.

LELIO: Ah, doamnă Placida, dumneavoastră o să fiţi regina mea, steaua mea, zeiţa mea...

PLACIDA: Această figură îmi pare a fi o „hiperbolă".

LELIO: Voi cerceta cu „retorica" mea cea mai fină toate „locurile topice" ale inimii dumneavoastră.

PLACIDA *(aparte):* N-aş vrea ca „retorica" lui să meargă prea departe!

LELIO: Din frumuseţea dumneavoastră „argumentez, adică deduc în mod filozofic" bunătatea dumneavoastră .

PLACIDA: Mai curînd decît „filozof" pari să fii un bun „matematician".

LELIO: Voi deveni „speculativ" în prerogativele calităţilor dumneavoastră.

PUACID A.: Greşeşti *socotelile,* eşti nepriceput în *ari mc iicl.*

LELIO: Cred că, cu perfecţiunea *opticii* voi putea să *speculez* frumuseţea dumneavoastră.

PLACIDA: Şi în această privinţă eşti un *astrolog* cît se poate de nepriceput.

LEUO: Se poate oare să nu voiţi a fi „doctoriţa" iubitoare a rănilor mele?

PLACIDA: Ştii ce voi fi? Un „judecător legal", care te va lega şi te va duce la spitalul de nebuni! *(Aparte.)* De mai stau mult cu el, o iau şi eu razna. M-a silit să vorbesc despre figurile acelea de stil care sînt interzise ca şi pistoalele scurte. *(Pleacă.)*

15 Trecerea însuşirilor unui lucru asupra altui lucru (de pildă:

16ochi arzători) (n.r.).

SCENA 3

LEI.TO, apoi ORAZIO

LELIO: Prinţesele astea de teatru au prea multe pretenţii de suveranitate asupra poeţilor şi uită că, de n-am fi noi, nu le-ar mai aplauda nimeni! Dar iată-1 pe şeful trupei! Trebuie să mă port cu el cu multă smerenie. Oh, foame, foame, ce chinuitoare eşti!

ORAZIO: Mi-a spus domnul Brighella că domnia-voastră aveţi şi comedii de caracter şi, cu toate că nu-mi trebuie, o să iau totuşi una, ca să vă fac pe plac.

LELIO: Vă rămîn în veci recunoscător.

ORAZIO: Aduceţi scaune!

(Servitorii aduc două scaune şi pe urmă pleacă.)

LELIO *(aparte):* Soartă, ajută-mă! ORAZIO: Arată-mi, te rog, ceva frumos. LELIO: Imediat. Această comedie e tradusă din fran ţuzeşte şi e intitulată...

ORAZIO: Ajunge! Dacă e o traducere, nu mă interesează.

LELIO: De ce? Dispreţuiţi operele francezilor?

ORAZIO: Nu le dispreţuiesc, le laud, le stimez, le admir, dar nu sînt de mine. Francezii au triumfat în teatru un secol întreg, şi acum ar fi timpul să arate şi Italia că n-a pierit dintr-însa sămînţa autorilor buni, care, după greci şi latini, au fost cei diutîi care au îmbogăţit şi au adus faimă teatrului. Nu se poate spune că francezii n-au în piesele lor personaje bine construite, că nu ştiu să mînuiască pasiunile şi că ideile lor nu sînt pline de fineţe, de spirit şi de strălucire, dar spectatorii lor se mulţumesc cu puţin. Ajunge un singur personaj ca să susţină o comedie franceză. în jurul unei singure pasiuni, bine mîuuite şi conduse, se învîrtesc o sumedenie de episoade secundare care capătă, prin puterea expresiei, un aer de noutate. Italienii noştri vor însă cu mult mai mult. Vor ca personajul central să fie puternic, original şi cunoscut; ca aproape toate personajele din episoadele secundare să alcătuiască tot atîtea caractere bine conturate; ca intriga să fie mai puţin bogată în peripeţii şi în întîmplări neaşteptate. Vor ca morala să fie amestecată cu felurite cuvinte de duh, şi cu glume. Vor un deznodămînt neaşteptat, dar bine adus din felul cum se desfăşoară comedia. Vor atîtea lucruri, că ar lua prea mult timp să le înşir pe toate, şi numai cu obişnuinţa, cu practica şi cu timpul se pot cunoaşte şi îndeplini.

LELIO: Şi cînd o piesă întruneşte toate aceste frumoase calităţi place tuturor în Italia? ORAZIO: O,

nu, domnule, pentru că, avînd în vedere că fiecare spectator are felul lui special de-a ghidi, piesa produce asupra fiecăruia o altă impresie, potrivit felului în care gîndeşte acesta. Melancolicului nu-i place gluma, celui vesel nu-i jlac piesele moraliste. Acesta e motivul pentru «are comediile n-au fost şi nu vor fi niciodată aplaudare de toată lumea. Dar adevărul e că, atunci cînd sînt bune, plac aproape tuturor oamenilor, iar cînd sînt rele, nu sînt apreciate mai <ie nimeni.

1,**EI**,I0: Dacă aşa stau lucrurile, vă voi prezenta o comedie de caracter inventată de mine şi sînt sigur c-o să placă tuturor. Cred c-am respectat toate preceptele; şi de nu m-am ţinut de toate, sînt cel puţin sigur că m-am conformat celui mai de seamă, adică lipsei de schimbări pe scenă.

ORAZIO : Cine ţi-a spus că lipsa de schimbări pe scenă e un principiu esenţial?

LExro: Aristotel.

ORAZIO : L-ai citit pe Aristotel?

LExro: Ca să fiu sincer, nu l-am citit, dar am auzit că aşa spune.

ORAZIO: O să-ţi explic eu ce spune Aristotel. Acest mare filozof a început să scrie ceva despre comedie, dar n-a reuşit să termine, aşa că, în acest domeniu, nu avem de la el decît un număr mic de pagini, dar şi acelea imperfecte. în *Poetica* sa a recomandat, e drept, lipsa schimbărilor pe scenă, dar numai pentru tragedie, căci de comedie n-a vorbit. Sînt unii care spun că, vorbind despre tragedie, Aristotel se referea şi la comedie şi că, dacă ar fi terminat tratatul despre comedie, ar fi recomandat lipsa schimbărilor pe scenă. Eu însă cred că dacă Aristotel ar trăi astăzi, ar schimba el însuşi acest precept atît de greu de respectat, pentru că din el decurg o sumedenie de absurdităţi, de lucruri nefireşti şi de necuviinţe. Sînt două feluri de comedii: comedii simple şi de intrigă. Comedia simplă se poate juca fără schimbări în scenă. Comedia de intrigă nu se poate juca astfel decît în chip forţat şi nefiresc. Anticii n-au avut posibilităţile noastre de-a schimba scenele şi de aceea respectau unitatea de loc. Noi vom respecta unitatea de loc ori de cîte ori acţiunea se va petrece într-un singur oraş, şi cu atît mai mult cînd ea se va desfăşura în aceeaşi casă; e de ajuns să nu se treacă de la Napoli în Castilia, aşa cum fac atît de lesne spaniolii, care abia încep să îndrepte această greşeală şi să ţină seama de loc şi de timp. Prin urmare, dacă comedia se poate juca fără schimbări în scenă, rămînînd totodată

nefortată şi firească, să se joace; dar dacă de dragul unităţii de loc se introduc tot felul de lucruri absurde, e preferabil să se schimbe scena şi să se respecte adevărul.

LELIO: Şi eu tare ra-am canonit ca să respect preceptul acesta.

ORAZIO: S-ar putea ca lipsa schimbărilor pe scenă să fie potrivită! Cum se numeşte piesa dumitale?

LELIO: *Tatăl, mijlocitorul propriilor sale fiice.*

ORAZIO: Aoleu! Nefericit subiect. Cînd eroul comediei e un om imoral, el trebuie sau să se schimbe devenind virtuos, sau, dacă nu, toată comedia va ieşi o curată ticăloşie.

LELIO: Aşadar să nu mai aducem pe scenă personaje josnice ca să le putem îndrepta şi batjocori?

ORAZIO: Putem înfăţişa pe scenă şi personaje josnice, dar nu chiar atît de murdare, cum ar fi, de pildă, acest tată care face pe mijlocitorul propriilor sale fiice. Şi pe urmă, dacă vrem să introducem într-o comedie un personaj josnic, îl punem pe planul al doilea, nu în faţă; îi dăm adică un rol episodic, opunîndu-1 personajului virtuos, aşa ca virtutea să fie şi mai lăudată, iar viciul ponegrit.

LELIO: Domnule Orazio, nici nu mai ştiu ce să spun. Nu vă pot oferi nimic altceva.

ORAZIO : îmi pare cît se poate de rău, dar ceea ce mi-ai oferit nu e pentru mine.

LELIO: Domnule Orazio, sînt un om foarte nenorocit...

OK.A23C: Regret, dar n-am cum sâ te ajut.

CELEO: Nu mai am decît un singur lucru pe care să vi-1 ofer şi nădăjduiesc că n-o să aveţi inima să mă refuzaţi.

CRAZIO : Şi ce anume?

r,BLio: Persoana mea.

©RAZIO: Ce să fac cu dumneata?

XEr.io: Aş face pe actorul comic dacă aţi avea bunăvoinţa să mă primiţi.

ORAKIO *(ridicîndu-se):* Dumneata şi actor de comedie? Un poet, care trebuie să fie maestrul artiştilor, coboară pînă la gradul de comediant? Eşti un impostor, şi cum ai fost un fals poet, vei fi şi un prost actor. Refuz persoana dumitale, aşa cum am refuzat şi operele dumitale, şi îţi spun, pentru ultima dată, că te înşeli dacă-ţi închipui că nişte actori cinstiţi ca noi dau azil vagabonzilor! *(Pleacă.)*

: Ducă-se dracului subiectele, comediile şi poezia ! Ar fi fost mult mai bine dacă mă apucam să joc teatru de la început. Dar acum directorul îmi întoarce spatele şi mă goneşte.

Dar, cine ştie? Poate că, prin intervenţia domnului Brighella, are să mă primească. Asta e, şi n-am ce face, îmi place teatrul! Dacă nu sînt bun să scriu, am să m-apuc să joc. Ca soldatul acela care, neputînd ajunge la gradul de căpitan, se mulţumeşte şi cu cel de toboşar. *(Pleacă.)*

SCENA 4

SUFI.EURUI,, **ţinînd nişte hîrtii şi o luminare aprinsă; apoi** PLACIDA **şi** EUGENIO

SUFI/ETJRUL: Haideţi, domnilor, că e tîrziu. Poftiţi de vă repetaţi scenele. E rîndul *Rosaurei* şi al lui *Florindo.*

PLACIDA: Sînt gata.

EUGENIO *(Sufleur ului):* Şi eu. Suflă!

PLACIDA: Bagă de seamă, domnule sufleur, unde ştiu, suflă încet, şi unde nu, suflă tare.

SUFLEUR UL: Dar cum să fac să ghicesc unde ştii şi unde nu?

PLACIDA: Dacă-ţi cunoşti meseria, trebuie să ştii. Haide, şi, dacă greşesc, vai de tine!

SUFLEURUL *(aparte):* Aşa e obiceiul actorilor: cînd nu ştiu rolul, dau vina pe sufleur. *(Intră în cuşcă pentru a sufla.)*

SCENA 5

ROS AUR A şi FI.ORINDO[17]

ROS AURA : *Scumpe Florindo, mă mîhneşti de pui la îndoială fidelitatea mea. Tata nu va reuşi niciodată să mă dea după cine vrea el.*

FLORINDO: *Nu mi-e teamă de tatăl tău, ci de-al meu. Poate că domnul doctor, iubindu-te atît de mult, nu vrea să te nenorocească; dar dragostea pe care ţi-o foartâ tatăl meu mă îngrijorează tare mult şi n-am curajul să-i spun câ-s rivalul lui.*

ROSAURA: *Mă crezi chiar atît de neroadă încît să mă mărit cu domnul Pantalone? Am spus că voi fi mireasă în casa Bisognosi, dar prin asta am înţeles mireasa fiului, nu a tatălui!*

FLORINDO: *Şi totuşi el se amăgeşte cu gîndul că vei fi a lui, şi vai mie dacă descoperă legătura dintre noi !*

ROSAURA: *Voi tăinui această dragoste pînâ în clipa cînd tăcerea mea mă va pune în primejdia de-a te pierde.*

17 Urmeaz dou scene din comedia pe care o repet Placida el Eugenio.

FLORINDO: *Cu bine, scumpa mea, şi să-mi fii credincioasă !*

SOSAvCRA: *Mă -părăseşti aşa de repede?*

FLORJNDO: *Dacă ne surprinde tatăl tău, taina noastră va fi descoperită.* ROS.VDRA: *Dar mai e fină vine acasă.*

SCENA 6

PANTALONE **şi cei de mai înainte**

PANTALONE: (dintre culise): *Ei, oameni buni, e voie?*

FLORINDO: *Aoleo! tata!* ROSAURA: *Ascunde-te în odaia aceea.* FLORINDO: *O să-ţi vorbească de dragoste.*

ROSAURA: *N-o să mă împotrivesc, ca să nu dau de bănuit.*

FLORINDO : *Să nu te împotriveşti, dar numai pînă la un anumit punct.* ROSAURA: *Hai, haide, pleacă!*

FLORINDO: *O, nefericită iubire, care mă sileşte să fiu gelos pe propriul meu tată!* (Se retrage.)

PANTALONE: *Nu-i nimeni? Pot să intru?*

ROSAURA: *Poftim, poftim, domnule Pantalone.*

PANTALONE: *Sluga dumitale, domnişoară Rosaura. Eşti singură?*

ROSAtTRA: *Da, domnule, sînt singură. Tata nu-i acasă.*

PANTALONE: *Te superi dacă stan puţin cu dumneata, sau vrei să plec?*

ROSAURA: *Sînteţi stăpîn pe voinţa dumneavoastră, faceţi cum vă place.*

PANTALONE: *Mulţumesc, scumpa mea copilă. Binecuvîntatâ fie guriţa care a rostit asemenea cuvinte frumoase !*

ROSAURA: *Mă faceţi să rîd, domnule Pantalone.*

PANTALONE.- *O! suflet scump, cerul să te ajute! îmi place să rîzi, să fii veselă, şi cînd te văd bine dispusă, simt, într-adevăr, cum îmi creşte inima.*

ROSAURA: *Cred că-l căutaţi pe tata.*

PANTALONE: *Nu, fata mea, nu, nădejdea mea, n-am venit -pentru ta-ta, ci pentru ma-ta.*

ROSAURA: *Şi cine e această ma-ta?*

PANTALONE: *Ah, hoţoaico! Ah, ucigaşă a inimii mele! Ştii că sufăr şi că mă prăpădesc după tine.*

ROSAURA: *Mă copleşiţi cu dragostea dumneavoastră.*

PANTALONE: *Să nu mai lungim vorba. Acum, că sîn-tem singuri şi nu ne aude nimeni, spune-mi, ţi-ar place... ai vrea să te măriţi cu mine?*

ROSAURA: *Domnule, va trebui să vorbiţi cu tata.*

PANTALONE: *Tatăl dumitale mi-e bun prieten şi nădăjduiesc că n-are să se împotrivească. Dar aş vrea să aud din gura ta, sufleţelul meu, cîteva cuvinte care să-mi meargă la biata mea inimă. Aş vrea sămi spui: Da, dom' Pantalone, te iau, ţin la dumneata*

şi, măcar că eşti bâtrîn, îmi placi tare mult... Dacă mi-ai vorbi aşa, s-ar înfierbînta sîngele în mine.

ROSAURA: *Nu mă pricep să rostesc asemenea cuvinte.*

PANTALONE: *Spune-mi, copila mea, ai mai fost îndrăgostită?*

ROSAURA: *Nu, domnule, niciodată.*

PANTALONE: *Şi nu ştii ce e aceea dragoste?*

ROSAURA: *Nu, domnule, adevărul este că nu ştiu.*

PANTALONE : *Am să te-învăţ eu, scumpo, am să te-nvăţ eu.*

ROSAURA: *Nu pare a fi un lucru potrivit cu vîrsta dumneavoastră.*

PANTALONE: *Dragostea nu cruţă pe nimeni. Răneşte, deopotrivă, şi pe tineri, şi pe bâtrîni; şi atît bătrînii, cît şi tinerii trebuie sâ-i înţeleagă pe îndrăgostiţi.*

FLORINDO (apărînd): *Atunci fie-vă milă şi de mine, căci şi eu sînt îndrăgostit!*

PANTALONE: *Cum? Tu aici?*

FLORINDO: *Da, tată, mă aflu aici din acelaşi motiv ca şi dumneata.*

PANTALONE: *Drept să spun, tremur de mînie şi de ruşine văzînd că fiul meu mi-a descoperit slăbiciunea. E o mare îndrăzneală din partea ta să mi te înfăţişezi dinaintea ochilor într-o împrejurare aşa de*

18 *periculoasă, dar întîmplarea asta şi faptul că s-a dat ttt&l pe faţă va fi o oprelişte pentru planurile tale şi pentru patima mea. Ca să îndrept greşeala pe pare-am făcut-o, află că-mi condamn eu însumi slăbiciunea şi că mărturisesc că am fost prea uşuratic şi prea nebun. Daca am spus că bătrînii şi tinerii cere. cad pradă dragostei merită să fie compătimiţi, am spus-o din pricină că eram orbit de pasiune. Pe cit altă parte, bătrînii care au fii nu trebuie să se îndrăgostească, căci îşi păgubesc familia, iar fiii care au. tată nu trebuie să se îndrăgostească fără dezlegarea celui care i-a adus pe lume. Şi acum să ieşim nnîndoi din casa asta. Eu de bunăvoie, tu fiindcă trebuie să-mi dai ascultare. Eu ca să te fac să uiţi pilda rea pe care ţi-am dat-o, tu ca să înveţi să trăieşti cumpătat, cu mai multă judecată, cu mai mult respect faţă de părintele tău.* FLORINI;**o:** *Dar, tată...*

PANTAIONE: *Haide, am spus să ieşim din casa asta!* PLO MND o: *îngăcluie-mi...*

PANTAXONE: *Ascultă, că, de nu, le arunc pe scară în jos cu mîinile mele!*

FLORINDO (aparte): *Blestemată fie gelozia care m-a făcut să-mi pierd răbdarea!* (Pleacă.)

PANTALONE: *Domnişoară Rosaura, nu ştiu ce să spun... Te-am iubit, te iubesc şi te voi iubi. Dar o singură clipă a hotărît şi soarta mea, şi a dumitale. Dumneata n-ai să mai fii chinuită de un biet bătrîn, de mine, care-o să mor curînd, sacri fieîndu-mi viaţa cinstei şi demnităţii mele.* (Pleacă.)

ROSAURA: *O, simt că mi-a îngheţat sîngele în vine! Cum îmi mai bate inima!* (Sufleurului.) *Suflă mai încet,*

că partea asta o ştiu! (Tare.) *Florindo, descoperit de tatăl lui, nu va mai veni în casa mea şi nici nu va mai fi soţul meu? Vai, durerea mă ucide ! Vai, suferinţa...* (Sufleurului.) *Suflă-mi, că nu-mi mai aduc aminte!* (Tare.) *Vai, suferinţa mă copleşeşte ! Nefericită Rosaura, vei mai putea trăi oare fără dragul tău Florindo? Şi vei putea suferi această dureroasă...* {Sufleurului. *)Taci!* (Tare.) *Această dureroasă despărţire? A, nu! Chiar dc-ar fi să pierd totul, chiar de-ar fi să-l pierd şi să mor, vreau să mă duc pe urmele idolului meu, vreau să înfrîng soarta cea potrivnică... soarta... şi vreau ca lumea să ştia... Afurisit sufleur care nu se aude! Nu mai vreau să continuu!* (Pleacă.)

SCENA 7

SUFI,IÎIIRUI(, cu textul în mînă, apoi VITTORIA

SUFLEURUI,: Curaj, Colombina! E rîndul Colombinei, apoi al lui Arlecchino. Nu se mai termină odată! Blestemată meserie! Trebuie să stai aici cîte trei-patru ore, pînă răguşeşti, ca pînă la urmă domnii artişti să strige la tine şi să nu fie niciodată mulţumiţi. A bătut de mult de amiază şi Dumnezeu ştie dacă domnul director al trupei o să-mi dea măcar să îmbuc şi eu acolo, ceva. *(Strigă tare.)* Colombina!

VITTORIA: Aici sînt, aici!

SUFLEURUL: Haide, e tîrziu! *(Intră în cuşcă pentru a sufla.)*

COLOMBINA: *Biata domnişoara Rosaura! Biata mea stăpînă! Ce-o fi avînd de plînge atîta? Ei, cunosc eu leacul acestei lingori! Un pui de bărbăţel tînăr şi bine făcut, care să-i alunge aleanul! Dar vorba e că şi eu am nevoie de asemenea leac. Şi lui Arlecchino şi lui Brighella le sfîrîie călcîiele după mine, dar nu ştiu pe care să-l aleg. Brighella e prea şiret, Arlecchino prea prost. Isteţul o să vrea să facă totul după placul lui, prostănacul n-o să se priceapă să facă după al meu; cu cel şiret n-o să mă împac ziua, prostul n-o sa mă împac noaptea. Dac-aş găsi pe cineva care să-mi dea un sfat, i l-aş cere cu acere.*

SCENA *8*

BIIGHEIU şi ARLECCHINO, care ascultă, şi COMMBIKA

COIYOMBINA: *S-a făcut! Am să cutreier oraşul în lung şi-n lat şi cîte femei o să-mi iasă în cale o să le întreb dacă e mai bine să ai un bărbat isteţ, sau unul nepriceput.*

BRrGHELLA (înaintînd): *Isteţ, isteţ!*

ARLECCHINO (înaintînd): *Nepriceput, nepriceput!*

COLOMBINA: *Fiecare-şi trage spuza pe turta lui.*

BRIGHELLA: *Eu spun adevărul.*

ARLECCHINO: *Eu am dreptate.*

BRIGHELLA: *Şi-o să ţi-o dovedesc cu vîrf şi-ndesat.*

ARLECCHINO: *Şi eu tot aşa.*

COLOMBINA: *Bine, care dintre voi o să mă convingă, acela are să fie bărbatul meu.*

BRIGHELLA: *Eu, ca om isteţ ce sînt, o să mă zbat şi o să trudesc ca să nu-ţi lipsească niciodată mîncarea din casă.*

COLOMBINA : *Ăsta e o comoară la casa omului !*

ARLECCHINO: *Eu, ca un nepriceput ce mă aflu şi pe care nu-l taie capul la nimic, o să-i las pe prieteni să aducă în casă mîncare şi băutură.*

COLOMBINA: *Nici aşa n-ar fi râu.*

BRIGHELLA: *Eu, ca om isteţ care ştie sâ-şi apere onoarea, o să te fac respectată de toţi.*

COLOMBINA: *îmi place.*

ARLECCHINO: *Eu, ca om nepriceput şi paşnic, o să fac aşa ca să fii iubită de toţi.*

COLOMBINA: *Nici asta nu-mi displace.*

BRIGHELLA : *Eu, ca om isteţ, am să orînduiesc straşnic gospodăria.*

COLOMBINA: *Bine.*

ARLECCHINO ; *Eu, ca un nepriceput, o s-o las în seama ta.*

COLOMBINA: *Mai bine!*

BRIGHELLA: *De-o să vrei să te distrezi, o să te însoţesc pretutindeni.*

COLOMBINA: *Foarte bine!*

ARLECCHINO : *Eu, dac-ăi vrea să te plimbi, te-oi lăsa să te duci singură unde-ţi place.*

COLOMBINA: *Nici că se poate mai bine!*

BRIGHELLA: *Eu, dac-o să văd că vreun domnişor e obraznic, o sâ-l iau la goană.*

COLOMBINA: *Bravo!*

ARLECCHINO: *Eu, dac-o să văd pe careva dîndu-ţi tîrcoale, o sâ-l las în pace.*

COLOMBINA: *Perfect!*

BRIGHELLA: *Eu, dac-o să găsesc pe careva în casă, îl cotonogesc!*

ARLECCHINO : *Iar eu o să-i ţin luminarea, să-i fac lumină.*

BRIGHELLA: *Ce spui?*

ARLECCHINO: *Ce părere ai?*

COLOMBINA: *Acum, cînd v-am auzit părerile, găsesc că Brighella e prea aspru, iar Arlecchino prea răbdător. Eu zic să vă topiţi amîndoi, aşa că din doi nebuni să faceţi un înţelept, şi atunci o să mă mărit cu voi.* (Pleacă.)

BRIGHELLA: *Arlecchino!*
ARLECCHINO: *Brighella !*
BRIGHELLA: *Tu ce zici?*
ARLECCHINO: *Tu ce zici?*
BRIGHELLA: *Tu, care eşti moale ca o macaroană, te poţi topi mai uşor.* ARLECCHINO : *Ba mai curînd tu, care eşti ca un tăieţel.* BRIGHELLA; *Ajunge. Nu mai stau de vorbă cu de-alde tine.*

AtirjtCin NO : *Ştii cum am -putea face? Colombina se pnczţ>zsâ fit şi şirentă, şi isteaţă, cînd vrea, aşa ca s& ne anestetăm airvlndoi împreună cu ea şi din tus-tielt aluaturile o să- facem o cocă de pesmeţi numai iunat pentru ocnaşi!* **(Pleacă.)**

SCENA 9

BRICHETAI. A, apoi ORAZIO şi EUGENIO

BRIGHBXXA: *Ăsta, după cum văd eu, e şi neghiob, şi isteţ; dar aş fi wn prost dacă l-aş lăsa să mă ducă de -tins. Aici trebuie cap, trebuie dibăcie. Ca un cîr-tnaci care, aflîndu-se în largul mării cînd îl apucă fiirhma şi-l bate vîntul din toate părţile, porunceşte marinarilor să coboare pînzele, aşa voi da şi eu po-runci către marinarii gîndurilor mele...*
ORAZIO: Ajunge, ajunge!
ANSEI/MO: Vă sînt foarte obligat pentru bunăvoinţă. Dar de ce nu vreţi să-mi termin scena?
ORAZIO: Fiindcă alegoriile şi comparaţiile acestea nu mai sînt la modă.
ANSELMO: Şi totuşi, cînd se spun, lumea le aplaudă.
ORAZIO: Trebuie să vedem însă cine aplaudă. Oamenii învăţaţi nu se mai mulţumesc cu asemenea lucruri. Afurisită drăcovenie! Să compari un îndrăgostit cu un cîrmaci în plină mare, şi-apoi să zici: *Marinarii gîndurilor mele!* Poetul n-a scris trăsnăile astea. E o comparaţie pe care ai scos-o din capul tău.
ANSEEMO: Atunci nu trebuie să fac comparaţii?
ORAZIO: Nu, domnule.
ANSELMO: Nu trebuie să caut alegorii?
ORAZIO: Nici atît.
ANSELMO: Cu cît munceşti mai puţin, cu atît e mai sănătos, *(Pleacă.)*

SCENA io

ORAzio şi EUGENIO

ORAZIO: Ai văzut? Iată de ce trebuie să căutăm a-i ţine pe actori legaţi de text, căci altfel lunecă tare uşor în genul vechi şi în neverosimil.

EUGENIO: Trebuie deci înlăturate cu desăvîrşire comediile cu improvizaţii?

ORAZIO: în întregime, nu; ba chiar e bine ca italienii să păstreze şi să facă mai departe ceea ce n-au avut curajul să facă alte naţiuni. Francezii spun că actorii italieni sînt îndrăzneţi, că se avîntă să improvizeze în public; dar ceea ce e cutezanţă la actorii neiscusiţi e virtute la artiştii talentaţi. Există şi actori excepţionali care, spre cinstea Italiei şi gloria artei noastre, culeg nenumărate aplauze şi merg din triumf în triumf datorită minunatului privilegiu de-a improviza în public pe baza unui subiect dat şi fac asta cu tot atîta eleganţă ca şi un poet care scrie.

EUGENIO: De obicei, însă, măştile[1] îşi scot sufletul ca să joace după un text scris.

ORAZIO: Cînd textul e atrăgător, scînteietor şi bine adaptat la caracterul personajului care trebuie să-1 spună, orice mască cu talent îl învaţă bucuros.

EUGENIO: Comediile noastre de caracter nu s-ar putea juca oare fără aceste măşti?

ORAZIO: Vai de noi dacă am introduce o asemenea inovaţie! Nu e încă timpul s-o facem! Niciodată nu trebuie să te pui împotriva tuturor. Odinioară, oamenii mergeau la teatru numai ca să rîdă şi nu voiau să vadă pe scenă decît măşti; şi dacă rolurile serioase erau ceva mai lungi, se plictiseau de moarte. Acum, ascultă cu plăcere rolurile serioase, gustă cuvintele şi le plac şi întîmplările, apreciază, morala şi rid de glumele usturătoare, luate caiar din viaţă; dar le place să vadă şi măşti, aşa ci nu trebuie să Le înlăturăm cu totul, ba dimpotrivă, să căutăm a le da un loc şi a le păstra în latura bună a caracterului lor ridicol, cea mai plăcută şi mai atrăgătoare dintre părţile grave ale piesei.

EUCÎKNiO: Nu e de loc uşor să scrii o piesă în felul acesta.

ORAZIO: E o tehnică nouă, îndrăgită de toţi. Nu va trece mult Şi cele mai de seamă talente se vor strădui s-o îmbunătăţească, aşa cum doreşte din toată inima acela care a descoperit-o.

SCENA II

PETRONIO şi cei de mai înainte

PETRONIO: Sluga, domnii mei...

ORAZIO: Cu plecăciune, domuu Petronio.

1 Personaje-tip din *commedia dell'arte,* care improvizează In orice comedie potrivit rolului invariabil pe care-1 deţin şi in care actorul respectiv s-a specializat. Numele acestor personaje provine de la măştile pe care le poartă pe scenă (n.r.).

PETRONIO: Aş vrea şi eu să-mi repet scenele, dar mi se pare că nu prea aveţi chef.
ORAZIO : Pentru dimineaţa asta ajunge. O să mai repetăm şi după-amiază.
PETRONIO: Eu stau departe şi mi-e greu să mă duc acasă şi-apoi să mă întorc.
EUGENIO: Ei, atunci ai să iei masa la domnul Orazio, căci mă gîndesc să rămîn şi eu.
ORAZIO: Domnilor, luaţi loc.

SCENA 12

SUFLEURUL, din scenă; apoi ANSELMO, LELIO şi cei de mai înainte

SUFTEURUL *(lui Orazio):* Dacă-i aşa, rămîn şi eu să profit de amabilitatea dumitale.
ORAZIO: Da, domnule, cu plăcere. *(Sufleurul vine alături de ceilalţi.)* ANSELMO: Domnule Orazio, eşti atît de bun cu mine,
că n-o să-mi refuzi o favoare. LELIO
(face o reverenţă). ORAZIO: Spune, şi dacă
pot, te servesc. LELIO *(face o nouă
reverenţă).*
ANSELMO: E aici şi domnul Lelio. Vrea să se facă actor. E deştept şi îiidemînatic. Trupa noastră are nevoie şi de un alt amorez... fă-mi binele ăsta şi o să-ţi fiu recunoscător!
LELIO *(face din o reverenţă).*
ORAZIO : De dragul scumpului meu domn Anselmo primesc cu plăcere, dar cine mă încredinţează c-o să reuşească?
ANSELMO: Să-1 punem la încercare. Eşti bun, domnule
Lelio, să faci o mică probă? LELIO: Sînt din cale-afară de mulţumit! îmi pare
însă râu că n-o pot face chiar acum... nu mi-am
băut încă ciocolata, şi vocea, ca şi stomacul de
altfel, mi-e cam slabă. ORAZIO: Atunci întoarce-te după-masă, şi-o să facem
proba atunci. LELIO: Şi, între timp, unde să mă duc? ORAZIO: Du-te acasă şi te întorci pe urmă.
LELIO: Dar eu n-am casă. ORAZIO: Atunci unde stai?
LELIO: Nicăieri.
ORAZIO: De cînd eşti în Veneţia?
LELIO: De ieri.
ORAZIO: Şi ieri unde-ai mîncat?
LELIO: Nicăieri.
ORAZIO: Ieri n-ai mîncat nimic? LELIO: Nici ieri, nici în dimineaţa asta. ORAZIO: Dar, atunci, cum ai să faci?... EUGENIO: Domnule poet, vino să prînzeşti la directorul trupei.

LELIO: Primesc cu plăcere invitaţia dumneavoastră, domnule director, fiindcă tocmai asta-i partea slabă a poeţilor.
OR^ziO: Eu nu te primesc ca poet, ci ca actor.
PE1RONIO: Vino, vino, domnule, fiindcă asta-i şi partea slabă a actorilor atunci cînd se fac repetiţiile.
ORAZIO: Ah, dumnezeule! Cu ăştia ies la pepeni!
LELIO: S-a făcut, să nu mai vorbim. Astăzi o să vedeţi de ce sînt eu în stare. FETRONIO: Şi-o să începem să vedem asta la masă.

SCENA i3

VITTORIA şi cei de mai înainte

VITTORIA: Domnule Orazio, bate la poartă o străină, toată numai cîrlionţi, numai temperament, cu pelerină, cu pălărioară, şi întreabă de directorul trupei.
O RAZI O: Să poftească!
LELIO: N-ar fi mai bine s-o primim după-masă?
ORAZIO: Mai întîi să vedem ce vrea. VITTORIA: S-o chemăm înăuntru. ORAZIO: Trimite un servitor.
VITTORIA: Ei, tot sînt eu slujnică pe scenă ; ia să fiu şi de-adevărat. *(Pleacă.)*

SCENA i4

pi,ACiuA, BE;ATRICF, şi cei de mai înainte

PLACIDA: Ce aer nobil! Ce aer nobil! BEATRICE: Ce frumuseţe! Ce frumuseţe! ORAZIO: Ce s-a întîmplat, doamnele mele? PLACIDA: Urcă scara o străină încîntătoare.
BEATRICE: Are şi servitor în livrea. O fi vreo doamna din lumea mare. ORAZIO: 0 s-o vedem îndată. Iat-o!

SCENA i5

Ei.KONOKA, urmată dc un paj, şi cei de mai înainte

ELEONORA: Sluga domniilor-voastre. ORAZIO: Sluga preaplecată, doamna mea.

(Femeile fac reverenţe, iar bărbaţii rămîn cu pălăria în mînă.)

ELEONORA: Dumneavoastră sînteţi actori? ORAZIO: Da, doamnă, la ordinele dumneavoastră. ELEONORA: Cine e directorul trupei? ORAZIO: Eu, sluga

dumneavoastră. ELEONORA *(către Placida):* Şi aceasta e prima actriţă a trupei?
PLACIDA *(cu o reverenţă):* Da dispoziţia dumneavoastră. ELEONORA: Bravo, ştiu că meriţi titlul acesta! PLACIDA: Mulţumesc pentru amabilitate. ELEONORA: Mă duc cu plăcere la teatru, şi cînd se fac glume, rîd ca o nebună. ORAZIO: Spuneţi-mi, vă rog, cu cine am onoarea să vorbesc, ca să nu comit vreo impoliteţe!
ELEONORA: Sînt o virtuoasă a muzicii.

(Se uită cu toţii unii la alţii, iar bărbaţii îşi pun pălăriile pe cap.)

ORAZIO: Sînteţi deci cîntăreaţă, nu?
ELEONORA: Sîut o virtuoasă a muzicii.
ORAZIO: Predaţi poate muzica? ELEONORA: Nu, domnule, cînt. ORAZIO : Sînteţi deci cîntăreaţă ! PLACIDA *(Eleonorei)*: Sînteţi primadonă?

OBONOXA: UneorL.
PIACtDA *(Imniu-o în derîdere):* Bravo, am să vin să vă văd şi eu ! PNOKORCIO: Şi eu, doamnă, cînd văd cum se strîmba «fortăreţele mor de rîs! **XBTJCO:** Scuzaţi-mă, dar nu sînteţi dumneavoastră doamna Eleonora? **ELEONORA:** Ba da, domnule, chiar eu sînt. **HUO:** Nu ţineţi minte c-aţi jucat într-o dramă de-a mea?
EMONORA: Unde? Nu-mi amintesc.
LEXiO: La Florenţa. **ELEONORA:** Şi cum se numea drama? **HUO:** *Didona în stil burlesc*[18].
B1EONORA: Da, domnule, e adevărat, chiar eu eram protagonista. Impresarul a dat însă faliment din pricina libretului.
LELIO: Toată lumea spunea că din pricina primadonei.
BEATRICE: Prin urmare jucaţi în opere bufe?
ELEONORA: Da, doamnă, uneori.
BEATRICE: Atunci cum de mai veniţi să rîdeţi de bufoneriile actorilor? ! ELEONORA: Să vă spun! îmi place aşa de mult felul vostru de-a fi, încît m-aş alipi cu plăcere de trupa voastră. ORAZIO: Vreţi să fiţi actriţă? ELEONORA: Eu, actriţă?

[1] **în stil glumeţ, de parodie (de la cuvintul italian *BURTA,* care înseamnă glumă) (n.r.).**

18 **Parte cîntată, adăugată la unele comedii clasice, neavlnd nici o legătură cu piesa respectivă şi reprezentată între acte, pentru a nu se plictisi spectatorii (n.r.).**

ORAZIO: Dar atunci ce să faceţi aici la noi? ELEONORA: Vreau să cînt *intermezzo-mile.*[z] ORAZIO: Vă rămîn foarte obligat pentru bunăvoinţă... ELEONORA: Partenerul mi-1 găsesc singură, şi cu o sută de ţechini achitaţi spezele amîndurora.

ORAZIO: Doar o sută de ţechini?

ELEONORA: Deplasări, cazare, mici cheltuieli de toaletă... acestea se înţeleg de la sine.

ORAZIO: Bineînţeles, căci aşa se obişnuieşte.

EEEOKORA: Aceste *intermezzi* le avem noi; vom face patru, în mod obligatoriu, pentru fiecare spectacol, şi dacă vreţi mai multe, o să ne faceţi un cadou' de zece ţechini pentru fiecare plus.

ORAZIO: Nici asta nu-i rău...

ELEONORA: Cît priveşte orchestra, trebuie să cuprindă un număr suficient de muzicanţi.

ORAZIO: Se înţelege de la sine.

ELEONORA: Haine noi... ORAZIO: Am croitor permanent.

EEEONORA: Pajul meu interpretează rolurile mute şi se va mulţumi cu ce-o să-i daţi. ORAZIO: Pajul e şi el modest! ELEONORA: Treaba, deci, s-a făcut, pare-mi-se. ORAZIO : Cum nu se poate mai bine.

EEEONORA: Aşa că...

ORAZIO: Aşa că, doamnă, noi nu avem nevoie de dumneavoastră.

TOŢI: *(cu veselie):* Bravo, bravo!

ELEONORA: Cum? îmi faceţi un asemenea afront?

ORAZIO: Credeţi, doamnă, că actorii au nevoie de ajutorul muzicii ca să se bucure de succes? E drept că arta noastră s-a umilit un timp pînă la a cerşi ajutorul muzicii ca să atragă lumea la teatru. Dar, slavă Domnului, acum oamenii s-au trezit! Eu nu vreau să arăt meritele sau lipsurile profesorilor de canto, dar părerea mea e că atît actorul, cît şi muzicantul sînt valoroşi atunci cînd îşi cunosc meseria; deosebirea e că noi, pentru a apărea pe scenă, sîntem obligaţi să studiem, pe cînd voi învăţaţi ca papagalii cîteva arii, cu care, tot repetîndu-le, reuşiţi pînă la urmă să culegeţi aplauze. Doamnă virtuoasă a muzicii, vă salut! *(Pleacă.)*

EL3C0NOBA: Asta-i: actorii comici au duşmănit întotdeauna pe cîntăreţi.

PLACIDA: Nu-i adevărat, doamnă, nu-i adevărat! Actorii ştiu să-i respecte pe cîntăreţii de talent şi de treabă; iar cîntăreţii îi respectă în aceeaşi măsură pe actorii cinstiţi şi merituoşi. Dacă dum-neta ai fi fost o virtuoasei cu renume, nu te-ai fi oferit să cînţi *intennezzo-uxWe* din comedii. Dar dacă ţi-ar fi reuşit măcar şi asta, tot ţi-ai fi îmbunătăţit situaţia, căci e preferabil să trăieşti între actori mediocri, aşa

cum sîntem noi, decît printre muzicieni proşti, cum ai făcut pînă acum. Doamnă, cu plecăciune... *(Pleacă.)*

ELEONORA: E o actriţă care trebuie să fi jucat rolul vreunei prinţese şi-şi închipuie că-1 mai joacă încă !

BEATRICE: Ca şi dumneata, care trebuie să fi văzut coperţile vreunor caiete de muzică şi te şi crezi virtuoasă! S-a dus timpul, doamnă, cînd muzica **aA**'ea întîietate faţă de arta comică! Acum teatrul este şi el plin de nobili; şi dacă odinioară aceştia veneau la voi ca să admire, iar la noi ca să rîdă, acum viu la noi ca să guste o comedie, şi la voi ca să se distreze! *(Pleacă.)*

ELEONORA: Actriţele astea sînt prea îndrăzneţe! Domnii mei, n-aş fi crezut c-o să vă purtaţi cu mine în halul ăsta.

EUGENIO: La aşa vorbă, aşa răspuns. Ne-am fi purtat cu totul altfel dacă şi dumneata te-ai fi prezentat altfel.

ELEONORA: Noi, virtuoasele muzicii, vorbim aproape toate în felul ăsta. **EUGENIO:** Şi noi, actorii, răspundem în felul ăsta.

(Pleacă.)

ELEONORA: Blestemat fie ceasul cînd am venit aici!

PETRONIO: Desigur, nu se cuvenea să vă spurcaţi măiestrele dumneavoastră picioare pe podelele teatrului comic! **ELEONORA:** Dumneata cine eşti?

PETRONIO: Doctorul, la ordinul dumneavoastră.

ELEONORA: Doctor de comedie.

pETRONIO : Aşa cum dumneata eşti virtuoasă în muzică pentru scenă.

ELEONORA: Cu alte cuvinte, doctor fără ştiinţă.

PETRONIO: Cu alte cuvinte, virtuoasă în muzică din acelea care nu ştiu nici să scrie, nici să citească. *(Pleacă.)*

ELEONORA: Asta e prea mult! Dacă mai rămîn aici, îmi stric reputaţia. Vreau să plec! ANSELMO: Doamnă, dacă vreţi să luaţi masa împreună cu actorii, poftiţi. ELEONORA: O, dumneata eşti un om cumsecade şi politicos.

ANSELMO: Nu eu sînt stăpînul casei, dar directorul trupei mi-e foarte prieten, şi dac-o să-i spun că v-am poftit la masă, o să vă primească cu plăcere.

ELEONORA: Numai că femeile n-or să mă mai respecte.

ANSELMO: Dacă o să vă purtaţi cu modestie, o să vedeţi c-or să fie foarte amabile.

ELEONORA: Du-te la directorul trupei şi spune-i că, dacă mă invită, o să mă hotărăsc, poate, să vin.

ANSELMO: Mă duc îndată. *(Aparte.)* Muzica acestei doamne e soră geamănă cu poezia domnului Lelio. Te înspăimînţi de-atîta foamete! *(Pleacă.)*

LELIO: Doamnă Eleonora, mie, care-ţi sînt vechi prieten şi cunoscut, îmi poţi vorbi deschis. Cum îţi merg treburile?

ELEONORA: Destul de rău. Impresarul operei în care cîntam a dat faliment; am pierdut deci leafa şi-a trebuit să fac această călătorie pe spezele mele; şi, dacă vrei să ştii adevărul, nu mai am decît ceea ce vezi pe mine.

LKLIO: Şi eu, doamna mea, mă aflu în aceeaşi situaţie, şi, dacă vrei să procedezi ca mine, atunci o să mai scapi şi dumneata de necazuri.

ELEONORA: Şi ce te-ai hotărît să faci?

LELIO: Fac pe actorul comic.

EI^EONOXA: Şi va trebui să mă umilesc şi eu pînă-n-**trattta?**

LE;LrO: Doamnă, cum stai cu pofta de mîncare?

EX.EON0RA: Destul de bine.

LELEO: IEu chiar foarte bine! Să mergem să prînzim, şi mai vorbim noi pe urmă.

ELEONORA: Directorul trupei nu mi-a trimis încă invitaţia.

L-BUO: N-are importanţă. Să mergem, că e un om de treabă. N-o să te refuze.

ElEONORA: îmi vine cam greu.

LELIO: Dacă dumitale îţi vine cam greu, află că mie nu-mi vine. Mă duc s-aud melodia lingurilor, care e cea mai frumoasă muzică din lume! *(Pleacă.)*

ELEONORA: Pajule, ce facem?

PAJUL: Pe mine, unul, foamea mă chinuie rău de tot.

ELEONORA: Mergem sau nu mergem?

PAJUL: Să mergem, pentru numele lui dumnezeu!

ELEONORA: Trebuie să-mi înfrîng ruşinea. Ce să fac? Să ajung actriţă? Am să mă hotărăsc după ce-oi lua masa cu actorii. în fond, totul nu e decît teatru şi s-ar putea ca dintr-o cîntăreaţă proastă să devin o actriţă mediocră. Cîte colege de-ale mele n-ar urma calea asta, dacă ar putea! E mult mai bine să-ţi cîştigi pîinea prin truda ta, decît să dai prilej de clevetiri. *(Pleacă împreună cu pajul.)*

ACTUL III

SCENA i

ORAZIO şi EUGENIO

EUGENIO: Iată că trupa noastră s-a completat. Domnul Delio şi doamna Eleonora suplinesc cele două personaje care ne lipseau.

ORAZIO: Cine ştie însă dac-or fi în stare să joace?!

EUGENIO : O să-i încercaţi; eu cred că se vor descurca destul de bine.

ORAZIO: Apoi va trebui să supraveghem şi felul lor de viaţă. Unul are în cap poezia, cealaltă muzica; n-aş vrea să mă tulbure cu ideile lor! Ştii doar că, mai presus de orice, ţin ca în trupa mea să fie linişte şi că preţuiesc mai curînd un actor cu deprinderi frumoase decît unul iscusit, dar zurbagiu şi necuviincios.

EUGENIO: Ai dreptate. Armonia dintre colegi contribuie la buna reuşită a unei comedii. Acolo unde sălăşluiesc zîzaniile, duşmăniile, rivalităţile şi gelozia, toate lucrurile merg prost.

ORAZIO: Nu înţeleg totuşi cum de s-a hotărît atît de iute doamna Eleonora să se facă actriţă.

EUGENIO: Nevoia a îndemnat-o să-şi cîştige în felul acesta bucata de pîine.

ORAZIO: Şi cînd o să se ajungă, o să întoarcă spatele binefăcătorului, aşa cum fac atîţia şi atîţia.

EUGENIO: Oamenii au fost întotdeauna la fel.

ORAZIO : Nerecunoştinţa e un mare păcat.

1UG-EN30: Şi totuşi numărul nerecunoscătorilor e atît de mare!

OEASIO: Uită-te la domnul Delio cum studiază ca sâ-şi arate destoinicia. XTJ3EN:0: O să vină îndată la dumneata ca să-l asculţi. Nu vreau să-i mai dau şi eu emoţii.

ORAZIO: Da, bine faci că pleci. Du-te la doamna Eleonora, şi cînd termin cu poetul, trimite-mi-o pe virtuoasa.

EUGENIO: Poet necioplit şi virtuoasă ridicolă ! *(Pleacă.)*

SCENA 2

ORAZIO, apoi tELIO

ORAZIO: Uitaţi-vă cu cîtă gravitate calcă domnul Delio! Probabil că repetă vreun rol.

LELIO: *Am fost să-mi revăd iubita şi, cum n-am avut norocul s-o găsesc, vreau să mă duc s-o caut în piaţă.*

ORAZIO : Domnule Delio, cui ai de gînd să i te adresezi?

LELIO: Interpretez, nu vedeţi?

ORAZIO: înţeleg eu că interpretezi, dar, în timp ce interpretezi, cu cine vorbeşti?

LELIO: Vorbesc cu mine însumi. E un monolog.

ORAZIO: Şi vorbindu-ţi dumitale însuţi spui: *Am fost să-mi revăd iubita?* Nimeni nu vorbeşte aşa cu el însuşi. S-ar zice că vii în scenă ca să povesteşti cuiva unde ai fost.

LELIO: Ei bine, vorbesc cu publicul...

ORAZIO: Aici voiam să te aduc. Nu-ţi dai seama că cu publicul nu se vorbeşte? Că actorul trebuie să-şi închipuie, cînd e singur, că nu-1 aude şi nu-1 vede nimeni?! A vorbi cu publicul e un viciu groaznic şi nu trebuie îngăduit cu nici un preţ!

LELIO: Dar mai toţi actorii care improvizează fac la fel, şi în aproape toate monologurile actorii povestesc publicului unde au fost şi unde au de gînd să meargă.

ORAZIO: Rău fac, foarte rău, şi asemenea exemple nu trebuie urmate.

CELIO: Atunci trebuie să dispară monologurile?

ORAZIO: Nu, domnule, monologurile sînt necesare ca să explice sentimentele, stările sufleteşti, ca să faci cunoscut publicului propriul tău caracter, să arăţi efectele şi schimbările pasiunilor.

LELio: Dar cum se fac monologurile fără să te adresezi publicului?

ORAZIO: Foarte simplu. Ascultă cum sună monologul dumitale dispus în mod firesc. în loc să spui: *Am fost la frumoasa mea şi nu am găsit-o; mă duc s-o caut* etc, spui aşa: *O, soartă nemiloasă, tu, care mi-ai interzis bucuria de-a o revedea în propria-i casă pe iubita mea, îngăduie-mi s-o pot reîntâlni...*

LELIO: în piaţă...

ORAZIO: Oh! Asta întrece orice! Vrei să te duci să-ţi întîlneşti iubita în piaţă?

LELIO: Da, domnule, în piaţă! îmi închipui că frumoasa mea e vînzătoare de mărunţişuri, şi dacă m-aţi fi lăsat să termin, aţi fi auzit, în expunerea subiectului, cine sînt eu, cine e ea, cum ne-am îndrăgostit unul de altul şi ce planuri am în vederea căsătoriei noastre.

ORAZIO : Şi toate astea voiai să ţi le spui dumitale însuţi? învaţă, ca o regulă generală, că expunerea subiectului unei comedii nu se face niciodată de către o singură persoană, căci nu-i firesc ca cineva, care vorbeşte de unul singur, să-şi povestească lui însuşi propriile-i aventuri. La actorii noştri e obiceiul ca în prima scenă subiectul să fie expus sau de Pantalone cu doctorul, sau de stăpîn cu servitorul lui, sau de stăpînă cu camerista. Dar aJeviialul anijlac de a prezenta subiectul unei comedii fără să plictiseşti publicul e acela de-a împărţi acţiunea în mai multe scene şi de-a o clarifica încetul cu încetul, spre bucuria şi surpriza spectatorilor.

r_j3k3C>: Ei bine, donmule Orazio, nu mai vreau să joc îu ferul acesta, improvizând adică. Dumneavoastră axeţi nişte reguli nu tocmai obişnuite, şi eu, care sînt începitor, le cunosc mai puţin decît ceilalţi. Am să joc ceva din piesele studiate.

CKAZ-IO: Bine, numai că-ţi trebuie timp pînă să înveţi un rol, ca să te pot asculta.

LELIO: Am să interpretez o compoziţie proprie.

ORAZIO: Poarte bine, începe. Te ascult.

XELIO: Am să interpretez un fragment de comedie în versuri.

ORAZIO: Perfect. Dar, spune drept, sînt ale dumitale versurile? XELIO: Mi-e teamă că nu! ORAZIO: Atunci ale cui sînt?

LELIO: Am să vă spun după aceea. Iată o scenă între tată şi fiică; tatăl vrea s-o convingă să nu se mărite.

Copila mea, ce-mi eşti atît de dragă,
Câ-n stare n-am să fiu să-ţi spun vreodată
(Şi ştii cîte-am făcut eu pentru tine!),
Nainte să te legi cu lanţul crîncen
Al căsniciei, ştii tu ce năpaste
Ascunde-n ea plăcerea conjugală?
Juneţea, frumuseţea, daruri scumpe
Ale femeii sînt încătuşate
De căsnicie, anii trec în fugă,
Vin şi copiii! Cîte griji, copiii!
îi porţi în sin şi îi aduci pe lume,

îi alăptezi, îi creşti! Atîta trudă,
Că te şi-apucă groaza! Şi-âpoi, dacă-i
Gelos bărbatul, neîngăduindu-ţi
Tel tem €4 el -umblă sâ găsească?
GîiidtşU-ie, copila mea, gmd-eşte.
St, *dt%ţnî ce vet chibz-ui mai bine,*
Voi ji m tală care ie-o-nţelege,
Cwn $\nt acwn uit tată ce-ii dă staluri!

ORAzao: Ca să-ţi spun drept, nu prea aduc a versuri.

MUO: Vieţi să vă daţi seama dacă sînt versuri? Daci ştii cum să Le iei, par versuri. *(Recită aceleaşi veis-ieri îti mod declamator, ca să arate în mei cla7 metrul.)*

ORAzro: E drept, sînt versuri, deşi la început nu păreau versuri. Dragă prietene, spune-mi, cine le-a scris?

LELIO: Ar fi trebuit să le cunoaşteţi.

ORAzro: Şi totuşi nu le cunosc.

LELIO: Sînt ale autorului dumneavoastră de comedii. ORAZIO: Cum se poate, căci el n-a scris încă comedii în versuri ?!

LELIO: într-adevăr, n-a avut de gînd să scrie în versuri, dar mie, care sînt poet, mi-a încredinţat această scenă.

ORAZIO : Aşadar, îl cunoşti?

LELIO: îl cunosc şi cred c-o să ajung şi eu să compun comedii ca ale lui.

ORAZIO: Ei, fătul meu, pentru asta e nevoie ca mai întîi să pierzi în teatru cam tot atîţia ani cîţi a pierdut şi el, şi-abia după aceea poţi nădăjdui să faci şi dumneata ceva! Crezi că el a devenit scriitor de comedii peste noapte? Nu, ci încetul cu încetul, şi după un studiu îndelungat, după multă practică şi după o continuă şi neobosită pătrundere a teatrului, a obiceiurilor şi a naţiunilor, în ce au fiecare dintr-însele mai deosebit.

LELIO: Pe scurt, sînt bun de actor?

ORAZIO: Destul de bun!

LELIO: Mă primiţi în trupa dumneavoastră? ORAZIO: Te primesc cu dragă inimă.

LEUIC: Dacă e aşa, rnl declar mulţumit. Ocupaţia tn.«a va fi de acum. înainte aceea de actor şi mă voi lipsi de plăceiea de-a compune; mai ales că, după cîte hiţeleg, regulile unei comedii sînt tot **Etîfc de** numeroase, ca să zic aşa, cît şi cuvintele care o alcătuiesc! *(Pleacă.)*

SCENA 3

ORAZIO, apoi EMONO&A

ORAZIO : Tînăml ăsta e tare dezgheţat. Pare niţel cam fluieiă-vînt, cum spun florentinii, dar în teatru ai întotdeauna nevoie de un asemenea ora, căruia să-i poţi încredinţa roluri ceva mai neobişnuite.

ELEONORA: Sluga, domnule Orazio.

ORAZIO: Cu plecăciune, onorată doamnă virtuoasă.

ELEONORA: Nu mă mai chinuiţi! îmi dau prea bine seama de felul nepoliticos în care m-am prezentat în faţa **dumneaA**'oastră, deşi eram în situaţia de-a vă cere ajutor. Defect profesional. Dar purtarea plină de bunăvoinţă şi de modestie a actriţelor dumneavoastră m-a făcut să le îndrăgesc şi pe ele şi pe dumneavoastră toţi. Văd că trebuie dezminţită zicala care spune că actriţele n-au obiceiuri prea frumoase şi că-şi scot cîştigul nu numai de pe urma scenei, ci şi pe altă cale.

ORAZIO: Spre bucuria noastră nu numai că am izgonit de pe scenă apucăturile proaste, dar chiar şi certurile. Nu se mai aud cuvinte murdare, sau cu subînţeles, şi nici discuţii nedemne. Nu se mai fac glume îndrăzneţe şi gesturi jignitoare; nu se mai văd scene deşănţate, care să servească altora drept pildă. Fetele pot veni la spectacol fără teama de-a învăţa lucruri urîte sau rele.

BlEOaronfl : EL bine, vieau să fiu actriţă tie comediej aşa ci ră rog sa rua ajutaţi.

ORAKIO : Ajută-te în primul rînd singură; asta înseamnă că trebuie să studiezi, să tragi bine cu odiuL la ce fac alţii, să-ţi- înveţi temeinic roLurileşi, mai ales, dacă vezi că eşti niţel apLaudatâ, să nti-ţi închipui c-ai devenit o **mare** actriţă. **Nu** te încrede dacă-i auzi că bat din palme. Mulţi ar laudă din obişnuinţă, alţii din pasiune, unii din pLăceie, alţii din obligaţie, iar **mulţi** fiindcă sînt plătiţi de protectori.

ELEONORA: Eu n-am protectori.

ORAZIO: Ai fost cîntăreaţă şi n-ai protectori?

ELEONORA: Nu, n-am, şi vă rog să mă ajutaţi.

ORAZIO: Eu sînt directorul trupei şi-i iubesc pe toţi deopotrivă; dorinţa mea **e** ca să aibă succes cu toţii, atît în interesul lor, cît şi în al meu; nu favorizez pe nimeni, şi mai ales pe femei,fiindcă, oricît ar fi ele de cumsecade, tot se invidiază.

ELEONORA: Dar nu vreţi nici măcar să vedeţi dacă sînt în stare să susţin rolul de actriţă de mîna a treia pe care mi l-aţi dat?

ORAZIO: O, asta da, căci interesul îmi cere să mă asigur de priceperea dumitale.

ELEONORA: Am să vă spun o parte dintr-un recitativ pe care-1 cunosc.

ORAZIO: Dar nu cu muzică.

ELEONORA: Am să-1 spun fără muzică. Voi recita o scenă din *Didona în stil burlesc,* compusă de domnul Delio.

ORAZIO: Din piesa aceea care 1-a dus pe impresar la faliment?

ELEONORA: Ascultaţi! *(Se întoarce spre Orazio şi recită.)*

Enea, Asiei lumină...

ORAZIO: Fii amabilă şi întoarce-te spre public.

ELEONORA: Dar trebuie să vorbesc cu Enea!

ORAZIO : Foarte bine; stai cu pieptul spre public, iar capul îl mişti uşor şi graţios spre personaj. Priveşte:

Enea, Asiei iuminâ...

ELEONORA: I^a operă nu mi s-a arătat aşa... ORAZIO: Ştiu prea bine că voi nu ţineţi seama decît de cadenţă.

ELEONORA:

Enea, Asiei lumină, Tu, Vinetei iubii fecior, Şi-acestor raze dulci unic amor, Vezi tu cum în Cartogina cea pruncă Venirea ta, ferice, mîngîiază Chiar turnuri ce danţează sarabanda?

ORAZIO: Ajunge, nu mai continua, pentru numele lui dumnezeu!

ELEONORA: De ce? Recit chiar atît de rău?

ORAZIO: Nu, cît priveşte felul în care reciţi, sînt mulţumit, dar nu pot suporta să fie ridiculizate minunatele versuri din *Didona.* Dacă aş fi ştiut că domnul Delio şi-a bătut joc de dramele unui poet atît de celebru şi de venerabil[19], nu l-aş fi primit în trupa mea, dar se va feri să mai facă asemenea lucruri! Sîntem prea îndatoraţi faţă de operele acelui mare poet, de la care am învăţat atîta.

ELEONORA: Aşadar, socotiţi c-o să mă pot descurca în teatru?

ORAZIO: Pentru o începătoare, merge... Vocea nu e sigură, dar asta se cîştigă cu timpul. Nu uita să accentuezi ultimele silabe, ca să se înţeleagă ce spui. Recită de preferinţă încet, dar nu exagera, iar la pasajele importante ridică vocea şi accentuează cuvintele mai tare

19 *Pirtro Mtlasiasio* **(1698 - 1782), autorul dramei** *Didona* ***părăsită.***

ca de obicei. Păzeşte-te mai ales de tonul cîntat, declamator, şi recită în mod firesc, aşa cum ai vorbi, căci comedia, fiind o imitare a naturii, trebuie să redea totul în modul cel mai verosimil. în privinţa gestului, şi acesta trebuie să fie cît mai firesc. Mişcă mîinile după sensul cuvintelor. Gesticulează mai ales cu dreapta, rareori cu stînga, şi fii atentă să nu le mişti în acelaşi timp pe amîndouă, în afară de cazul cînd e vorba de un acces de mînie, de-o surpriză sau de un gest de exclamare; ţine minte, ca o regulă generală, că gesticulaţia trebuie s-o începi şi s-o termini întotdeauna cu aceeaşi mînă. Şi mai vreau să-ţi atrag atenţia asupra unui lucru foarte important, dar pe care prea puţini îl înţeleg. Cînd eşti în scenă cu un alt personaj, fii atentă la ce-ţi spune el, nu te uita şi nici nu te gîndi în altă parte; nu-ţi rătăci privirea cînd ici cînd colo spre scenă sau spre sală, fiindcă din asta se iscă trei mari neajunsuri. Primul, că spectatorii se supără şi socot că personajul distrat e sau nepriceput, sau sec; al doilea, că se comite o impoliteţe faţă de personajul cu care alcătuieşti scena; şi ultimul, cînd nu eşti atentă la firul acţiunii, cuvîntul rostit de sufleur te ia prin surprindere şi atunci replica pe care o dai e lipsită de eleganţă şi fără un pic de naturaleţe. Toate lucrurile astea discreditează meseria de actor şi contribuie la căderea comediilor. ELEONORA: Vă mulţumesc pentru toate sfaturile bune pe care mi le-aţi dat şi mă voi strădui să le pun în practică.

ORAZIO: Cînd nu joci, şi deci eşti liberă, du-te şi pe la alte teatre. Observă cum joacă actorii buni, căci meseria asta se învaţă mai mult din practică decît din reguli.

ELEONORA: Nici asta nu-mi displace.

ORAZIO : Vfeau să-ţi mai dau uu ultim sfat, şî pe urmă plecăm, ca să-i lăsăm pe actori să repete restul comediei! Doamnă Eleonora, fii prietenă cu toţi şi nu te încrede în nimeni. Dacă auzi pe cineva vorbindu-ţi colegii de rău, încearcă să-i schimbi părerea. Iar dacă ţi se aduc la cunoştinţă unele lucruri care te privesc pe dumneata, nu crede şi nu lua în seamă nimic. în legătură cu rolurile, primeşte-1 pe acela care ţi se dâ: să nu-ţi închipui că rolurile mari aduc gloria unui actor, ci rolurile bune. Fii harnică; vino la teatru devreme, intră tuturor în voie, şi dacă cineva te priveşte cu ochi răi, prefă-te că nu vezi; linguşirea e

viciu, dar o disimulare savantă a fost socotită întotdeauna drept calitate. *(Pleacă.)*

ELEONORA: Sînt recunoscătoare acestui domn Orazio pentru înţeleptele sfaturi pe care mi lş-a dat. Am să mă străduiesc să-1 ascult, şi, fiindcă mi-am ales această meserie, am să mă străduiesc să nu fiu cea din urmă, dacă n-am să reuşesc să fiu printre cele dintîi. *(Pleacă.)*

SCENA 4

SUFI,IÎURUI<, apoi PLACIDA şi PETRONIO

SUFLEURUL *(intrind):* Haideţi, domnii mei, timpul zboară şi acuma se înserează. E rîndul Rosaurei şi al doctorului.

DOCTORUL: *Fiica mea, de unde ţi se trage starea aceasta de melancolie? E cu putinţă să nu vrei să te destăinuieşti tatălui tău, care te iubeşte aşa de mult?*

ROSAURA: *Pentru numele ha dumnezeu, nu mă mai chinui!*

DOCTORUL : *Vrei o rochie nouă? Ţi-o fac ! Vrei să plecăm la ţară? Plecăm. Vrei să organizez un bal? Cu plăcere. Vrei să te măriţi? îţi dau...*

HOSAURA. (suspinînd): *Ah!*

i ıı ((.TORUL: *Da, îţi dau voie să te măriţi ! Dar spune-mi, fata mea, eşti îndrăgostită?*

(LOSAURA (plîngînd): *Dragă tată, fie-li milă de slăbiciunea mea, sînt îndrăgostită la nebunie!*

DOCTORUL: *Haide, nu mai plînge, că mi-e tare milă de tine. Ai ajuns la vîrsta măritişului şi am să fac aşa cttm vrei tu. Spune-mi, cine e tînărul după care suspini?*

ROSAUR**A:** *Fiul domnului Pantalone de' Bisognosi.*

DOCTORUL: *Tînărul e cum nu se poate mai bun. Sînt foarte mulţumit. Dacă şi el vrea, n-am nimic împotrivă !*

ROSAURA (suspinînd de uşurare): *Ah!*

DOCTORUL: *Da, n-am nimic, ţi-am mai spus.*

SCENA 5

COI,OMBINA şi cei de mai înainte

COLOMBINA: *Sărăcuţul! Nu mă lasă inima sâ-l văd suferind.*

DOCTORUL: *Ce s-a întîmplat, Colombina?* COLOMBINA : *E un biet tinerel care se plimbă pe sub geamurile casei noastre, plînge, se pierde cu firea şi se bate cu capul de ziduri.* ROSAURA: *Vai! Cine e? Spune-mi!* COLOMBINA: *E domnul Florindo, bietul de el!*

ROSAURA: *E comoara mea, dragostea mea, fericirea*

mea! Tată, fie-ţi milă... DOCTORUL: *Da, scumpa mea fiică, vreau să-ţi fac pe plac. Repede, Colombina, du-te şi-i spune că vreau să-i vorbesc.*

COLOMBINA: *Alerg într-un suflet! Cînd e vorba de binele celor tineri, fac orice.* (Pleacă). ROSAURA: *O, tată dragă, ce mult mă iubeşti!* DOCTORUL: *Eşti singurul rod al dragostei mele.*

ROSA.PRA: *Şi-ai să mi-.l dai de bărbat?* DOCTORUL: *Am să ţi-l dau, am să ţi-l dau!* ROSAURA : *Dar e o piedică.*

DOCTORUL: *Care?*

ROSAURA: *Tatăl lui Florindo n-o să fie mulţumit.* DOCTORUL: *Nu?*

ROSAURA: *Nu, fiindcă şi bietul bătrîn e îndrăgostit de mine.*

DOCTORUL: *Ştiu, ştiu, dar n-are importanţă; o scot eu la capăt şi cu asta.*

SCENA 6

FLORINDO şi cei de mai înainte

COLOMBINA: *Uitaţi-vă la el, moare de bucurie! .* ROSAURA (aparte): *Oh, fie binecuvîntat! Simt că mă topesc !*

FLORINDO : *Iertaţi-mi, domnule doctor, dar, încurajat de Colombina... şi dacă Rosaura... Dar şi dacă domnul doctor... Fie-vă milă, nu mai ştiu ce spun...*

DOCTORUL: *înţeleg, înţeleg, eşti îndrăgostit de fiica mea şi ai vrea s-o iei de soţie, nu-i aşa?*

FLORINDO: *Altceva nu mai doresc nimic!*

DOCTORUL: *Dar aud că tatăl dumitale ar avea nişte pretenţii ridicole.*

FLORINDO: *Tatăl e rivalul fiului.*

DOCTORUL: *Atunci n-avem timp de pierdut. Trebuie să-l faci să-şi ia orice nădejde de la fiica mea.*

FLORINDO: *Dar cum?*

DOCTORUL: *Câsâtorindu-te numaidecît cu Rosaura.*

FLORINDO: *Ăsta e un lucru care mă face să mor de bucurie!*

ROSAURA: *Ăsta e un lucru care mă face să mor de fericire !*

COLOMBINA : *Ăsta c un lucru care mă face să mor de invidie !*

DOCTORUL,: *Atunci, să terminăm. Daţi-vă mina!*

I'I.ORINDO: *Iat-o, şi ia în acelaşi timp şi inima mea.*

ROSAURA : *Iat-o şi pe-a mea, drept mărturie a credinţei mele.* (îşi dau mîinile.)

COLOMBINA: *Oh, drăguţii de ei! Oh, ce frumos! Simt că-mi lasă gura apă...*

SCENA 7

PANTALONI; **şi cei de mai înainte**

PANTALONE: *Ce-i asta? Ce-nseamnâ asta?*

DOCTORUL: *Domnu Pantalone, cu toate că n-ai catadicsit a vorbi cu mine, eu ţi-am ghicit intenţiile şi fi le-am sprijinit orbeşte.*

PANTALONE : *Cum? Care intenţii?*

DOCTORUL: *Spune-mi, rogu-te, n-ai dorit chiar dumneata ca fiica mea să devină soţia domnului F lor indo?*

PANTALONE: *Nu-i adevărat!*

DOCTORUL: *l-ai spus totuşi fiicei mele c-ai vrea s-o vezi măritată în casa dumitale.*

PANTALONE: *Da, domnule, dar nu cu fiul meu.*

DOCTORUL: *Cu cine atunci?*

PANTALONE: *Cu mine, cu mine...*

DOCTORUL: *N-aş fi crezut niciodată că la vîrsta aceasta te-ar mai putea cuprinde asemenea patimă! Iartă-mă, am greşit, dar greşeala aceasta a dus la căsătoria fiului dumitale cu Rosaura, fiica mea.*

PANTALONE: *Nu-i adevărat, n-o să-mi dau consimţă-mîntul niciodată!*

DOCTORUL: *Totuşi lucrurile stau aşa. Dacă nu-ţi dai dumneata consimţământul, atunci mi-l dau eu. Atît dumneata, cît şi fiul dumitale aţi declarat dragoste fiicei mele; prin urmare, sau tatăl, sau fiul trebuie să se însoare cu ea. Pentru mine e totuna. Dar cum fiul e mai tînăr şi mai iute de picior, ţi-a luat-o înainte; iar dumneata, care eşti bătrîn, ai pierdut cursa şi-ai rămas de căruţă!*

C03OI&BINA: *Aşa se întâmplă întotdeauna cu moşnegii!*

ţ&c şi ei ciţiva paşi, şi-apoi trebuie să se odihnească, PAXIALONE: *Vă spun căi curată pungăşie ca un tată*

să *fie mijlocitorul copilei sale pentru a prinde în cursă pe jiul unui om de onoare, al unui om cinstit.*

RIORINDO (lui Pantalone): *Haide, tată, nu te mai mînia.*

DOCTORUL: *Iar un om de onoare, un om cinstit nu ■jioate seduce fiica unui bun prieten fără a călca în picioare legile ospitalităţii şi ale bunei prietenii.*

ROSAURA (Doctorului): *Pentru numele lui dumnezeu, tm te supăra!*

SCENA 8

LELIO, TONINO **şi cei de mai înainte**

LBUO: Bravo, domnilor actori, bravo! într-adevăr, frumoasă scenă. Şeful trupei îmi spune că teatrul s-a transformat, şi că acuma se respectă toate regulile cele bune. Totuşi scena aceasta e o absurditate, nu merge...

EUGENIO: Şi pentru ce nu merge? Care-i absurditatea?

LELIO: Una dintre cele mai mari şi mai grave cu putinţă.

TONINO: Cine e domnul ? Protagonistul comediilor?

VITTORIA *(ară tind prin gesturi că ştie să mănînce bine):* E un poet de seamă. PETRONIO: Ştie la perfecţie *Bucolicele* lui Virgiliu. LELIO: Ştiu, şi nu ştiu! Dar ştiu că scena asta e proastă!

SCENA 9

ORAZIO **şi cei de mai înainte**

ORAZIO: Ce s-a întîmplat? Nu se mai termină odată cu repetiţia?

PLACIDA: Eram aproape pe sfîrşite, dar domnul Lelio strigă şi spune că scena asta nu merge de loc.

IIKA/.IO: Ce te face să spui aşa ceva, domnule Lelio?

UVUO: Am auzit spunîndu-se că Horaţiu, în *Poetica* sa, recomandă să nu fie în scenă mai mult de trei personaje deodată, şi în scena asta sînt cinci.

ORAZIO: Iartă-mă, dar spune-i aceluia care te-a învăţat astfel că Horaţiu nu trebuie înţeles aşa. Iată ce spune: *Nec quarta loqui persona laboret.* Unii cred că spune următoarele: *Să nu lucreze mai mult de trei.* De fapt Horaţiu a vrut să spună că, dacă în scenă sînt patru personaje, al patrulea să nu se obosească, în sensul că cei patru actori nu trebuie să se stingherească, aşa cum se întîmplă în scenele comediilor cu improvizaţii, în care, cînd sînt în scenă patru sau cinci personaje,, iese o învălmăşeală nemaipomenită. De altfel, sînt scene care se pot juca şi cu opt sau zece personaje, dacă scenele sînt bine puse la punct şi dacă toate personajele vorbesc după rînduială, fără să se încurce unul pe celălalt, aşa cum au căzut de acord cei mai buni traducători care au interpretat citatul din Horaţiu la care te referi dumneata.

LELIO: Atunci am dat greş şi aici.

ORAZIO: înainte de-a discuta despre preceptele anticilor, trebuie să ţinem seama de două lucruri: întîi, adevăratul spirit în care au scris; al doilea, dacă scrierile lor se mai potrivesc cu timpurile noastre; căci, după cum s-a schimbat felul de-a ne îmbrăca, de-a mînca şi de-a conversa, tot aşa s-au modificat şi gustul, şi regulile comediei.

LELIO: Asta înseamnă că gustul se va schimba mereu, şi comediile pe care le ridicaţi acum în slăvi vor deveni nişte vechituri ca *Statua, Falsul principe* şi *Madame Pata/fia.*[20]

ORAZIO: Comediile se vor învechi după multe transformări; nădăjduiesc însă că maniera de-a compune o comedie se va îmbunătăţi necontenit. Caracterele autentice şi cunoscute or să placă întotdeauna şi, cu toate că nu există caractere infinite ca gen, sînt infinite ca specie, în timp ce fiecare viciu sau virtute, fiecare obicei sau defect capătă un aspect deosebit, avînd în vedere varietatea împrejurărilor.

LELIO: Ştiţi ce-o să placă întotdeauna la teatru?

ORAZIO : Ce?

LELIO: Critica!

ORAZIO : Cu condiţia să fie moderată; să aibă în vedere universalul, nu particularul; să combată viciul, şi nu pe vicios; să fie critică pură, să nu alunece spre satiră.

VITTORIA: Domnule director, nu te supăra, te rog, dar una din doua: sau ne laşi să continuăm repetiţia, sau ne dai voie să plecăm.

ORAZIO: Aveţi dreptate. Noul nostru artist mă face să comit o impoliteţe. *(Lui Lelio.)* Cînd actorii repetă, nu trebuie să fie întrerupţi.

LELIO: Eu am crezut c-au terminat, o dată ce Florindo şi Rosaura s-au căsătorit, căci e lucru ştiut că toate comediile se sfîrşesc cu nuntă.

ORAZIO: Nu toate, nu toate!

LELIO: Oh, aproape toate, aproape toate!

TONINO: Domnule Orazio, eu termin înaintea celorlalţi; îmi îngăduiţi să plec după ce-mi joc rolul?

ORAZIO: Da, fă cum îţi place.

SCENA io

SUFiEURUL şi cei de mai înainte

SUPLEURUL: Pe toţi dracii! Nu mai terminăm odată afurisita asta de piesă?

ORAZIO: Dumneata ţipi într-una. Cînd se repetă, ai vrea să dăm replicile pe nerăsuflate ca să isprăvim iute; iar la spectacol, dacă vorbeşte careva în culise, strigi de te aud toţi.

SUFLEURUL: Am dreptate să strig, căci scena e veşnic plină de lume care face zgomot![21] Şi mă

20 Dintre cele mai proaste ale genului.

21 Uzanţa luata de la teatrul francez din secolul al XVII-lea, cind o parte diu public lua loc chiar pe scenă (n.r.).

mir de dumneata că îngădui să vină atîta lume pe scenă că nici nu ne putem mişca.

EUGENIO: Eu nu înţeleg plăcerea asta să vezi piesa de pe scenă!

VITTORIA: Stau pe scenă numai ca să nu se ducă în stal.

EUGENIO: Şi totuşi o piesă se gustă mult mai bine din sală decît de pe scenă.

VITTORIA: Da, dar sînt unii care scuipă din loji, stînjenindu-i pe cei care stau în stal.

ORAZIO : într-adevăr, pentru a desăvîrşi buna rînduio lă din teatre, lipseşte respectul faţă de cea mai elementară regulă de curăţenie.

EUGENIO; Mai lipseşte un lucru... pe care nici nu cutez să-l pomenesc.

ORAZIO: Poţi vorbi deschis, sîntem doar între noi.

EUGENIO: Să se termine odată şi cu gălăgia de la galerie!

ORAZIO: E destul de greu.

PLACIDA: Ca să fiu sinceră, e un adevărat canon pentru noi, artiştii, să jucăm în faţa unui public gălăgios. Trebuie să urli ca să te faci auzit, şi uneori nici asta nu ajunge.

VITTORIA: Să fim răbdători cu publicul, chiar atunci cînd ne fluieră, sau îşi bate joc de noi. Tinereţea e veselă şi se cere puţină răbdare.

ORAZIO: Nu-mi place că-i stînjeneşte pe ceilalţi.

PETRONIO: Dar cînd îi auzi cum cască?

ORAZIO: Semn că nu place comedia.

PUS'XBGMTO : Uneori **o** fac din răutate, şi mai ales in serile chil se joacă vreo comedie nouă. Ar distrage-© <kc-ar patea!

LEU O: Ştiţi ce cîntă cei cc vin să vadă comedia? Canţoneta turui *intermezzo:*

TTu-nţeleg să- jiu oprit: Baniil
*meu- l-am cheltuit, **Vimzm** să*
jac ce rni-e pe plac.

SUELEUiurL: Plec, sau rămîn? **TONINO**: Hai, dă-i drumul, că te trimit naibii! **SUFLEURVL:** Cum vorbeşti, domnule Pantalone? **TONINO** : Cu gura, amice.

SUFLEURUL: Bagă bine de seamă... cu mine să fii cuviincios, altminteri **o** să te căieşti! Dacă nu te porţi cum. trebuie, o să te fac să spui în scenă fel de fel de bazaconii. Dacă artiştii se bucură de consideraţie, asta e numai datorită mie, fiindcă rnă pricep să suflu. *(Intră în cuşcă.)*

ORAZIO: Are dreptate, căci totul contribuie la buna reuşită a unui spectacol.

SUFLEURUL *(din cuşcă, suflînd):* Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale... *(Mai tare.)* Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale...

TONINO: Doctore, e rîndul dumitale!

DOCTORUL: A, da! Acuma! *Ştiu că n-ai vrea ca fiul dumitale să se căsătorească, fiindcă eşti îndrăgostit de fiica mea; dar această slăbiciune nu face cinste nici caracterului dumitale şi nici vîrstei. Rosaura nu s-ar fi căsătorit niciodată cu dumneata, aşa că dragostea dumitale era zadarnică, şi e un act de dreptate sâ-l faci fericit pe fiul dumitale; dacă o iubeşti pe Rosaura, fă un act eroic, de om cinstit, de om înţelept şi prudent, cedînd-o celui ce-o va face fericită şi mulţumită, iar dumneata vei avea mîngîierea de a-i fi prilejuit adevărata fericire.*

PANTALONR: *Da, sînt un om cinstit, sînt un om de onoare; ţin la copila aceasta şi o să mă străduiesc s£.-î a/ît cU de -mult o iubesc. Florindo se va căsă.* Usil cu fiica duwÂtale, dar penim că fiica- dumnitale* **■ai** *iic-btjU uşa. de mult, iar eu n-o pol uita, nu vremi-sa risc, avînd-o le. mine în casă,să îndur chinurile ■iadului. Florindo, jiul meu, cerul să ie hinecu-vînteze f însoară-te cu domnişoara Rosaura, pe care o metili, şi rămîi în casă cu ea şi cu tatăl ei cil* **sa** *trăiesc ea. Eu* **o** *să te ajut să-ii faci o viaţa uşoară şi plăcută. Dragă noră^ înirucît pe mine nu m-ai iubit, iubeşte-l pe fiul meu. Poartă-te cit dragoste şi cu milă şi iartă slăbiciunea unui biet batrhi, orbit mai mult de meritele pe care le ai decît de frumuseţea dumitale. Scumpe doctore, ■vino la mine să facem formele. Şi, dac-o s-aveţi nevoie de bani sau de orice altceva, bixuiii-vă pe mine. Cheltuiesc cît o să fie nevoie, fac iot ce-o să trebuiască, dar în casa asta nu mai pun piciorul! Ah, ce grea mi-e inima! Simt că nu mai pot!* **(Pleacă.)**

ROSAURA: *Bietul tata, mi-e tare milă de el!*

SCENA ULTIMĂ

BRrcm;i.i,A, ARLECCHINO **şi cei de mai înainte**

ARLECCHINO: *Şi aşa, Colombina, ca să pecetluim ceea ce-am pus la cale, dâ-mi mîna.*

BRIGHELEA: *Colombina, nu-l nedreptăţi pe Brighella!*

LELIO: Signor Orazio, tocmai aşa se termină şi piesa mea cu improvizaţii pe care nici n-aţi vrut s-o mai ascultaţi. *(Scoate nişte foi şi începe să citească.)* Florindo se însoară cu Rosaura, Arlecchino cu Colombina; şi piesa se termină cu aceste căsătorii.

ORAZIO: Eşti, într-adevăr, plin de spirit.

LELIO: Aş putea spune chiar şi mai mult...

GIANNI: Don' Orazio, mai repetăm ceva?

ORAZIO: Pentru moment ajunge. **GIANNI** *(scoiîndu-şi masca):* Ai fi putut avea bunătatea de-a mă scuti de-atîta oboseală. **ORAZIO:** Pentru ce?

GIANNI: Pentru că scene din astea fac şi cînd dorm.

ORAZIO: Nu vorbi aşa, domnule Arlecchino, nu vorbi aşa! Chiar şi în scenele mici se cunoaşte omul de talent. Cînd lucrurile sînt spuse sau cînd sînt făcute cu graţie, eîştigă foarte mult, iar scenele, cu cît sînt mai scurte, cu atît sînt mai preţuite. Arlecchino trebuie să vorbească puţin, dar la timp. Trebuie să-şi spună rolul cu înflăcărare, să nu tărăgăneze cuvintele. Să stropşească unele din ele, fireşte, dar nu pe toate; să se păzească însă de felul acela de-a le stîlci pe care-1 întrebuinţează toţi actorii care-1 joacă pe al doilea Gianni. Trebuie să creeze ceva propriu, şi, pentru a crea, e nevoie să studiezi.

GIANNI: Iartă-mă, dar se poate crea şi fără să studiezi.

ORAZIO: Cum?

GIANNI: Să faci aşa cum am făcut eu: să te însori şi să ai copii. *(Pleacă.)*

ORAZIO: N-a fost rău de loc.

PLACIDA: Dacă nu se mai repetă, plec atunci şi eu.

ORAZIO: O să plecăm cu toţii.

EUGENIO: Am putea merge la directorul nostru, care o să ne trateze cu cîte o cafea.

ORAZIO: Cu plăcere, poftim!

LELIO: Voiam să vă mai spun ceva, şi cu asta am terminat.

ORAZIO: Spune, te rog.

LELIO: Piesa mea se termina cu un sonet; aş vrea să-mi spuneţi dacă e bine sau nu ca o comedie să se termine cu un sonet.

ORAZIO: îţi voi spune: la unele comedii merge, la altele nu. Şi autorul nostru le-a întrebuinţat: uneori cu rost, în altele de nevoie. De pildă, în *Femeia cea gingaşa* acţiunea are loc într-o academie[22], şi e firesc să aibă la sfîrşit un sonet. în *Fata de treabă,* Bettina termină cu o urare, şi o face printr-un sonet. în *Nevasta cumsecade* se spune, într-un sonet de la sfîrşitul piesei, cum trebuie să fie o nevastă de treabă. în *Văduva şireată* şi în *Gemenii veneţieni* se putea şi fără sonete. în celelalte comedii n-a pus sonete la sfîrşit fiindcă sonetele nu pot fi şi nici nu trebuie puse fără rost.

LELIO: Tot e bine că a greşit şi poetul dumneavoastră puţin.

ORAZIO : E şi el om şi se poate înşela cu uşurinţă; ba chiar l-am şi auzit cu urechile mele, şi nu o

22 Este vorba de multiplele instituţii neoficiale care, !n Italia veacului al XVIII-lea, poartă acest nume şi care au semnificaţie de curente sau de şcoli literare (n.r.).

singură dată, spunînd că tremură ori de cîte ori i se joacă o nouă comedie la teatrul nostru; căci e greu să scrii o comedie, şi el nu se amăgeşte cu ghidul că a ajuns să cunoască la perfecţie arta de-a compune o comedie, dar e mulţumit că a dat imbold oamenilor învăţaţi şi talentaţi, pentru ca, odată şi odată, aceştia să aducă la un mare renume teatrul italian.

PLACIDA: Domnule Orazio, am obosit tot stînd în picioare... N-aţi mai terminat cu flecăreala?

ORAZIO: Hai să mergem! Repetiţia s-a isprăvit şi, din cîte am avut prilej să discutăm şi să punem astăzi la punct, cred c-am înţeles ce trebuie să fie, după concepţia noastră, teatrul comic.

Sfîrşitul comediei